

รายงานผลการวิจัย
ทุนวิจัยรัชกาลที่หกสมโภช

๔
๑๗๐๑

การประมาณค่าอุปสงค์ของผู้บริโภค ค่าผู้ใหญ่มูลค่า
และการกระจายรายได้ในประเทศไทย
พ.ศ. ๒๕๓๑, ๒๕๓๓ และ ๒๕๓๕

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดย

อิสรา ศานติศาสน์

๒๕๓๘

รฟ
ศ ๑๕
๐๑๐๕๒๐

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

การประมาณค่าอุปสงค์ของผู้บริโภค ค่าผู้ใหญ่สมมุติ
และการกระจายรายได้ในประเทศไทย

พ.ศ. 2531, 2533, และ 2535

โดย

อิสรา ศานติศาสตร์

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กันยายน 2538

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสำคัญสองเรื่องในปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย คือ อุปสงค์ของผู้บริโภค และปัญหาการกระจายรายได้ ในขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับอุปสงค์ของผู้บริโภคมีความสำคัญ เพราะสะท้อนให้เห็นถึงระดับการใช้จ่ายที่ครัวเรือนได้เข้าไปในการบริโภคสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายซึ่งก่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้บริโภค และสวัสดิการทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น การศึกษาปัญหาการกระจายรายได้ก็มีความสำคัญ เพราะชี้ให้เห็นถึงความเป็นธรรมในการแบ่งสรรปันส่วนรายได้ของประเทศ สองเรื่องที่สำคัญนี้มีความสัมพันธ์กันได้ เพราะ Parameter ที่เรียกว่า ค่าผู้ใหญ่นมุลย์ หรือ Adult Equivalence Scale

แม้ความสำคัญของค่าผู้ใหญ่นมุลย์จะชัดเจนดังได้กล่าวมาแล้ว แต่เพราะความยุ่งยากในการศึกษาจึงได้ถูกมองข้ามมาโดยตลอดในอดีตที่ผ่านมา และเพราะเป็นงานที่ค่อนข้างจะเป็นทฤษฎีจึงยากที่จะหาแหล่งทุนสนับสนุน ผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบพระคุณ ทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มองเห็นความสำคัญ ที่ได้ให้การสนับสนุน และได้ช่วยให้ความตั้งใจที่จะทำการศึกษาในเรื่องนี้เป็นจริง หลายฝ่ายที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ทางด้านข้อมูล เช่น สำนักสถิติแห่งชาติ และ กองระดับราคา กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ผู้ช่วยวิจัยของผู้เขียนหลายคนที่ได้ช่วยงานในขั้นตอนต่าง ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณชลาวัณ เยี่ยมเปี่ยม ที่ได้ช่วยงานทางด้านการโปรแกรมข้อมูล คุณสุนิสา ไชยเยี่ยม คุณกรกช อัญชลินกุล และคุณกิตติพงษ์ ดวงศรีมณีรัตน์ ที่ได้ช่วยเก็บข้อมูล คุณณัฐชไม มหารัตนวงศ์ คุณกมลพร ธีระवास และคุณเพชรเพ็ญ กัลยา ศิลปิน ที่ได้ช่วยจัดพิมพ์รายงานฉบับนี้ และท้ายที่สุด ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ขวัญใจ อรุณสมิทธิ ดร. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ชนิดา รักษ์พลเมือง ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่การจัดทำรายงานวิจัยฉบับนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อิสรา สานติศาสตร์

กันยายน 2538

เลขหมู่ ๑๗
๑๕
เลขทะเบียน ๐๑๐๖๒๐
วัน.เดือน.ปี ๒๖ มิ.ย. ๘๘

- โครงการวิจัย : การประมาณค่าอุปสงค์ของผู้บริโภค ค่าผู้ใหญ่มุมูลย์ และ
การกระจายรายได้ในประเทศไทย พ.ศ. 2531, 2533, และ 2535
- ชื่อผู้วิจัย : อิศรา ศานติศาสน์
- เดือนและปีที่ทำวิจัยเสร็จ : กันยายน 2538

บทคัดย่อ

ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอุปสงค์ของผู้บริโภคและการกระจายรายได้มีความสำคัญ เพราะสามารถใช้เป็นเครื่องชี้แนะแนวทางกำหนดนโยบายที่เหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสวัสดิการของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ได้

ในอดีตที่ผ่านมาได้มีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือนต่าง ๆ และปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทยอยู่มาก ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎีและในการนำผลการศึกษาล่าช้าไปใช้ในด้านต่าง ๆ มากมาย แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องว่างที่สำคัญที่เกิดจากอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางด้านขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีได้รับการวิเคราะห์วิจัยอย่างพอเพียง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ มีความสำคัญทั้งในแง่อุปสงค์และสวัสดิการทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

งานวิจัยชิ้นนี้ ได้ทำการประยุกต์ตัวแบบ Linear Expenditure System โดยการผนวกตัวแปรทางด้านขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนเข้าไปในตัวแบบที่อธิบายการใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าต่าง ๆ 10 ชนิด ของครัวเรือน 3 ประเภท เพื่อศึกษาอุปสงค์ของครัวเรือนผู้บริโภคเหล่านี้ ผลการประมาณค่าที่ได้นอกจากจะเป็นค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่างๆซึ่งค่อนข้างจะแตกต่างกันไป จากค่าประมาณที่ไม่คำนึงถึงขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนแล้ว ยังมีค่าผู้ใหญ่มุมูลย์หรือ Adult Equivalence Scale ซึ่งใช้เปรียบเทียบความจำเป็นในการบริโภคของเด็ก 1 คนกับผู้ใหญ่ 1 คน ค่าผู้ใหญ่มุมูลย์นี้มีประโยชน์ในการศึกษาปัญหาการกระจายรายได้

ผลการประมาณค่าชี้ให้เห็นว่า ขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนมีอิทธิพลมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับค่าความยืดหยุ่นต่าง ๆ ที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของครัวเรือนผู้บริโภคต่าง ๆ ระดับการใช้จ่ายผูกพันของผู้ใหญ่และเด็กในครัวเรือนต่างๆแสดงให้เห็นถึง ความแตกต่างในมาตรฐานการครองชีพต่ำสุดของครัวเรือนแต่ละประเภท เมื่อใช้ค่าผู้ใหญ่มุมูลย์ที่ประมาณได้มาศึกษา

ปัญหาการกระจายรายได้ ผลการคำนวณชี้ให้เห็นว่า ปัญหาการกระจายรายได้อาจไม่รุนแรงเท่าที่เคยมีการประมาณไว้ อย่างไรก็ตาม หน่วยในการวัดไม่ใช่ประเด็นที่สำคัญในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทย อย่างน้อยในระหว่างปี พ.ศ. 2531, 2533, และ 2535 เพราะการเปลี่ยนหน่วยในการวัดไม่ได้ให้ผลการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดนี้ไม่ได้หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนในอนาคตจะไม่ทำให้ได้ข้อสรุปที่ไม่เหมือนกันเกี่ยวกับปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทย ถ้าเลือกใช้หน่วยในการวัดที่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Project Title : An Estimation of Consumer Demand, Adult Equivalence Scale, and
Income Distribution in Thailand: 1988, 1990, and 1992
Name of Investigator : Isra Sarntisart
Year : September 1995

Abstract

Good understandings in consumption behaviour of households and income distribution are essential and important. It is a guideline for policy analysis in the planning for economic development and the improvement of social welfare.

The contributions of past studies on household consumption behaviour of households and income distribution in Thailand are well-known. Both in the academic arena and policy implementation. However, the past studies have ignored the role of two important variables, the size and composition of households, which have been changing during the past decades of economic development in Thailand.

This study applies the well-known Linear Expenditure System. The two important variables, size and composition of household, are incorporated into the model to explain the expenditure on 10 consumer goods of 3 types of households in 1988. Apart from various elasticities of household demand, the model also provides estimates which can be used to calculate adult equivalent scales. The scales compare the minimum need of a child to that of an adult in Bangkok, municipal areas and sanitary districts, and villages. It can also be used to measure the problem of income distribution in each community, region, and the whole kingdom.

The estimates indicate that the roles of the two variables in the determination of household demand are crucial. The committed level of expenditure of an adult and the committed level of expenditure of a child are significantly different. The difference also indicates that the standard of livings of Thais differ from community to community and from

region to region. Based on the adult equivalence scales, results of this study indicate that the problem of income distribution is less than those estimated by the past studies. But, the changing trend of income distribution does not differ from those based on household basis and per capita basis. Thus, unit of measurement is not a major problem for the study on income distribution in Thailand, at least during 1988, 1990, and 1992. However, it should not be concluded that the future and significant change in the size and composition of household may not have some critical impacts on the measurement of a change in income distribution in Thailand.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	i
บทคัดย่อภาษาไทย	ii
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	iv
สารบัญ	vi
รายการตารางประกอบ	viii
รายการภาพประกอบ	xii
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา	3
บทที่ 2 ความเป็นมาในอดีต	5
2.1 การบริโภคร	5
2.2 การกระจายรายได	8
บทที่ 3 ตัวแบบที่ใช้ในการศึกษา	12
3.1 ตัวแบบทางการบริโภคร	12
3.2 การคำนวณค่าผู้ใหญ่มูลย	15
4.3 การวัดการกระจายรายได	19
บทที่ 4 ข้อมูลที่ใช้	25
4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือน	25
4.2 ข้อมูลทางด้านราคา	26

	หน้า
บทที่ 5 ผลการศึกษา	28
5.1 อุปสงค์ของผู้บริโภค	28
5.2 ค่าผู้ใหญ่สมมุติ	34
5.3 ปัญหาการกระจายรายได้	35
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	40
6.1 บทสรุป	40
6.2 ข้อเสนอแนะ	42
เอกสารอ้างอิง	78

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
1. รายได้ประชาชาติและรายจ่าย ที่ราคาตลาด พ.ศ. 2513, 2523, 2533, และ 2536	44
2. ส่วนแบ่งและอัตราการขยายตัวขององค์ประกอบของ รายได้ประชาชาติ พ.ศ. 2513, 2523, 2533, และ 2536	45
3. ร้อยละของประชากรที่ตกอยู่ในความยากจนในแต่ละภูมิภาค แยกเป็นเขตเมืองและเขตชนบท พ.ศ. 2505/06, 2511/12, และ 2518/19	46
4. ร้อยละของประชากรที่ตกอยู่ในความยากจนในแต่ละภูมิภาค แยกตามเขตเมืองและเขตชนบท พ.ศ. 2518/19, 2523/24, 2528/29 และ 2531	47
5. ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ พ.ศ. 2506, 2512, และ 2515	48
6. ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ พ.ศ. 2518/19, 2523/24, 2528/29 และ 2531	49
7. การแยกวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ พ.ศ. 2518/19, 2523/24, และ 2528/29	50
8. ดัชนีราคารายภูมิภาค พ.ศ. 2513, และ 2531	51
9. ขนาดของครัวเรือนส่วนบุคคลรายภาค พ.ศ. 2503, 2513, 2523, และ 2533	52

ตารางที่	หน้า
10. ค่าเฉลี่ยของข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนที่ใช้ในการวิเคราะห์ พ.ศ. 2531	53
11. ค่าประมาณของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร	54
12. ค่าประมาณของครัวเรือนในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลอื่น ๆ	55
13. ค่าประมาณของครัวเรือนในเขตชนบท	56
14. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_1) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{1,1}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{1,j}$) ของข้าวและธัญญาพืช เป็นรายครัวเรือน	57
15. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_2) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{2,2}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{2,j}$) ของเนื้อและสัตว์น้ำ เป็นรายครัวเรือน	58
16. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_3) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{3,3}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{3,j}$) ของผักและผลไม้ เป็นรายครัวเรือน	59
17. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_4) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{4,4}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{4,j}$) ของอาหารอื่น ๆ เป็นรายครัวเรือน	60
18. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_5) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{5,5}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{5,j}$) ของเครื่องดื่มน้ำที่ไม่มีแอลกอฮอล์ เป็นรายครัวเรือน	61

ตารางที่	หน้า
19. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_6) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{6,6}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{6,j}$) ของเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย เป็นรายครัวเรือน	62
20. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_7) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{7,7}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{7,j}$) ของบ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน เป็นรายครัวเรือน	63
21. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_8) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{8,8}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{8,j}$) ของการเดินทางและการสื่อสาร เป็นรายครัวเรือน	64
22. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_9) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{9,9}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{9,j}$) ของการรักษาพยาบาล การศึกษา และการพักผ่อน เป็นรายครัวเรือน	65
23. ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (E_{10}) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($E_{10,10}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ ($E_{10,j}$) ของสินค้าที่ไม่ใช่อาหารอื่น ๆ เป็นรายครัวเรือน	66
24. ค่าความยืดหยุ่นบางตัวจากงานในอดีต	67
25. เปรียบเทียบค่า HCR ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2531	68
26. เปรียบเทียบค่า HCR ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2533	69

ตารางที่	หน้า
27. เปรียบเทียบค่า HCR ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2535	70
28. เปรียบเทียบค่า FGT ² ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2531	71
29. เปรียบเทียบค่า FGT ² ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2533	72
30. เปรียบเทียบค่า FGT ² ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2535	73
31. เปรียบเทียบค่า Gini ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2531	74
32. เปรียบเทียบค่า Gini ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2533	75
33. เปรียบเทียบค่า Gini ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่นิยมและบุคคล เป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2535	76
34. อัตราการเปลี่ยนแปลงของการกระจายรายได้ พ.ศ. 2531-33 และ 2533-35	77

รายการภาพประกอบ

รูปที่	หน้า
1. ราคาเปรียบเทียบสินค้าเกษตรและสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร	6
2. LES	14
3. Engel Curve กับขนาดและ โครงสร้างของครัวเรือน	18
4. ความสัมพันธ์ระหว่างค่าผู้ใหญ่มูลค่าและดัชนีวัดการกระจายรายได้	23
5. ค่าผู้ใหญ่มูลค่าและการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการกระจายรายได้	24
6. ค่าผู้ใหญ่มูลค่าและดัชนีวัดการกระจายรายได้ในประเทศไทย	37
7. การเปลี่ยนแปลงของการกระจายรายได้ในประเทศไทย	38

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

การศึกษาทางด้านพฤติกรรมผู้บริโภคของภาคเอกชนมีความสำคัญอย่างน้อยสองประการ ประการแรก การบริโภคหมายถึงการใช้จ่ายใช้สอยสินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของผู้บริโภค (Consumer Satisfaction) และเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจของสังคม (Economic Social Welfare) ประการที่สอง พฤติกรรมผู้บริโภคใช้จ่ายใช้สอยสินค้าและบริการชนิดต่าง ๆ ของผู้บริโภค เป็นเสมือนเข็มทิศชี้แนวทางในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient Allocation of Resources) ทั้งสองประการนี้ล้วนมีประโยชน์และมีความหมายอย่างยิ่งในเชิงนโยบาย เนื่องจากจะช่วยให้แนวทางแก่ภาครัฐและภาคเอกชนในการกำหนดนโยบายหรือแผนงาน ให้สอดคล้องกับระดับอุปสงค์ของครัวเรือนต่าง ๆ ภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม การบริโภคภาคเอกชนมิได้มีความสำคัญอยู่ที่เพียงขนาดของรายได้หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนเท่านั้น จริงอยู่การบริโภคในระดับที่สูงอาจชี้ให้เห็นถึงความกินดีอยู่ดีในปัจจุบันของครัวเรือนผู้บริโภค แต่ครัวเรือนผู้บริโภคล้วนมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ที่ตั้ง ขนาด โครงสร้าง ตลอดจนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ที่สำคัญ ครัวเรือนที่มีขนาดและรายได้เท่ากันอาจมีความกินดีอยู่ดีไม่เท่ากัน ถ้าโครงสร้างของครัวเรือนแตกต่างกัน เนื่องจากเด็กและผู้ใหญ่มีความจำเป็นในการบริโภคที่แตกต่างกัน ปัจจัยเหล่านี้จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไม่น้อยไปกว่าปัจจัยทางด้านราคาของสินค้าและรายได้หรือรายจ่ายของครัวเรือน การรวมเอาปัจจัยทั้งสามเข้าไว้ในการศึกษาพฤติกรรมของครัวเรือนผู้บริโภคจึงจะช่วยให้ผลการศึกษาทางด้านอุปสงค์ของครัวเรือนมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ทางด้านสวัสดิการ เช่น ส่วนเกินของผู้บริโภค หรือ Compensating Variation หรือ Equivalent Variation

อย่างไรก็ตาม ยังมีดัชนีอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจและถูกนำมาสะท้อนให้เห็นถึงระดับและการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเป็นอยู่และสวัสดิการของผู้บริโภค คือ การกระจายรายได้ การวิเคราะห์การกระจายรายได้สามารถทำได้ทั้งในเชิงสัมพัทธ์ (Relative) และเชิงสัมบูรณ์ (Absolute) ในเชิงสัมพัทธ์ ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ (Income Inequality) เป็นการศึกษาถึงระดับของรายได้ของครัวเรือนต่าง ๆ ในเชิงเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน ในเชิงสัมบูรณ์ สภาวะความยากจน (Poverty Incidence) หมายถึงสภาวะที่บุคคลหรือครัวเรือนไม่สามารถมีกิจกรรมหรือปฏิบัติงานได้ตามปกติเนื่องจากมีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายขั้นต่ำที่จำเป็นต่อการยังชีพ ปัญหาการกระจายรายได้ชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลย์ในการกระจายผลได้จากการพัฒนาประเทศ และปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นอันเนื่องจากความยากลำบากของคนกลุ่มหนึ่งที่มีรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ

ถึงแม้ว่าความสำคัญของการวัดการกระจายรายได้จะชัดเจนเพียงไร แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ยังมีปัญหามากมายในการศึกษาการกระจายรายได้ ตั้งแต่ปัญหาหน่วยในการวัดว่าจะเลือกอะไรดี ระหว่างรายได้และรายจ่าย ระหว่างบุคคลและครัวเรือน และนิยามที่แตกต่างกันในการสร้างเส้นความยากจนเพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการวัดระดับความยากจน ปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางมาแล้วในวงวรรณกรรมว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการวิเคราะห์ปัญหาการกระจายรายได้ ในกรณีของเส้นความยากจน ค่อนข้างเป็นที่ชัดเจนว่า เส้นความยากจนของประเทศไทยวางรากฐานอยู่บนความต้องการสารอาหารของร่างกาย (Nutritional Requirement) ซึ่งแม้จะมีข้อโต้แย้งอยู่บ้าง ก็ได้เป็นที่ยอมรับและถูกใช้ในการศึกษาปัญหาความยากจนในประเทศไทยในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ในกรณีของทางเลือกระหว่างรายได้หรือรายจ่ายนั้นต่างมีทั้งข้อดีและข้อเสีย แต่ในระยะหลังรายได้ได้ถูกใช้ในการวัดค่าความยากจนหรือความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในประเทศไทยค่อนข้างมาก กรณีที่สำคัญที่สุดคือการเลือกใช้นักกล (รายได้หรือรายจ่ายต่อหัว) หรือครัวเรือน (รายได้หรือรายจ่ายของครัวเรือน) เป็นหน่วยในการวัด มีความแตกต่างที่ชัดเจนมากเนื่องจากขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนในแต่ละภูมิภาคแตกต่างกัน และเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาและระดับของการพัฒนา หนทางที่ประนีประนอมที่สุด คือ การศึกษาปัญหาการกระจายรายได้ที่รวมเอาตัวแปรขนาด และโครงสร้างของครัวเรือนไปพร้อม ๆ กัน

การศึกษาทางด้านพฤติกรรมกรการบริโภคของครัวเรือน และปัญหาการกระจายรายได้ที่ให้ความสำคัญต่อที่ตั้ง ขนาด และโครงสร้างของครัวเรือน จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง หากแต่

งานศึกษาในอดีตที่ผ่านมาเท่าที่ผู้เขียนค้นพบยังไม่ได้รวมเอาปัจจัยเหล่านี้เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบและมีรากฐานสนับสนุนทางทฤษฎี การศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือนและการกระจายรายได้ที่ให้ความสำคัญกับขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนโดยมีรากฐานรองรับโดยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค จึงเป็นอีกก้าวหนึ่งของการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ยังขาดอยู่ในทั้งสองด้าน คือ อุปสงค์ของผู้บริโภคและการกระจายรายได้ในประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ และขอบเขตการศึกษา

จากความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้ว งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือนอย่างเป็นระบบ ภายในกรอบของทฤษฎีอุปสงค์ของผู้บริโภคที่ได้รวบรวมเอาข้อมูลทางด้านราคาสินค้า รายได้หรือรายจ่าย ที่ตั้ง ขนาด และโครงสร้างของครัวเรือนเข้าไปด้วย โดยอาศัยข้อมูลจากงานสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2531 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลทางด้านราคาจากกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ในปีเดียวกัน

ผลการศึกษานอกจากจะทำให้สามารถเข้าใจถึงพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้หรือรายจ่ายของครัวเรือนและราคา ที่ได้แยกเอาความบิดเบือนทางด้านขนาด โครงสร้าง และที่ตั้งของครัวเรือนออกไปแล้ว ยังให้ค่าประมาณของสิ่งที่เรียกว่า Adult Equivalence Scale หรือค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ที่ใช้เทียบเคียงความต้องการในการบริโภคของประชากรต่างกลุ่มอายุกัน (ผู้ใหญ่และเด็ก) ซึ่งค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ที่ประมาณได้นี้จะเป็นประโยชน์อีกต่อหนึ่งในการวิเคราะห์การกระจายรายได้ที่ผนวกเอาข้อมูลเกี่ยวกับขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนเข้าไปด้วย และคาดว่าจะให้ภาพของการเปลี่ยนแปลงทางการกระจายรายได้ในประเทศไทยที่ชัดเจนขึ้น อย่างน้อยในช่วงระหว่างปีที่ทำการศึกษาคือ พ.ศ. 2531, 2533, และ 2535 ซึ่งเป็นสามปีล่าสุดที่มีข้อมูลจากงานสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนและเป็นสามปีที่ระดับราคาสัมพัทธ์ (ระหว่างสินค้าเกษตรกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่เกษตรกรรม) อยู่ใน Trend ทั้งหมดนั้นนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่การวางแผนนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์ของผู้บริโภค เช่น นโยบายภาษีแล้ว ยังอาจช่วยให้มองเห็นภาพของปัญหาการกระจายรายได้ในอีกแง่มุมหนึ่งที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีทฤษฎีผู้บริโภคเป็นรากฐานรองรับการประมาณค่าความยากจนและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ต่อไป

รายงานฉบับนี้แยกออกเป็น 6 ส่วน ส่วนแรกคือบทนำนี้ ส่วนที่สอง เป็นการสำรวจ
วรรณกรรม ผลการศึกษาในอดีตที่เกี่ยวกับอุปสงค์ของผู้บริโภคและการกระจายรายได้ ส่วนที่
สามอธิบายตัวแบบที่ใช้ในการศึกษาทางด้านอุปสงค์ของผู้บริโภค ค่าผู้ใหญ่สมมุติ และการกระจาย
รายได้ ส่วนที่สี่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ส่วนที่ห้าวิเคราะห์ผลการศึกษาที่
ได้ และส่วนสุดท้ายเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

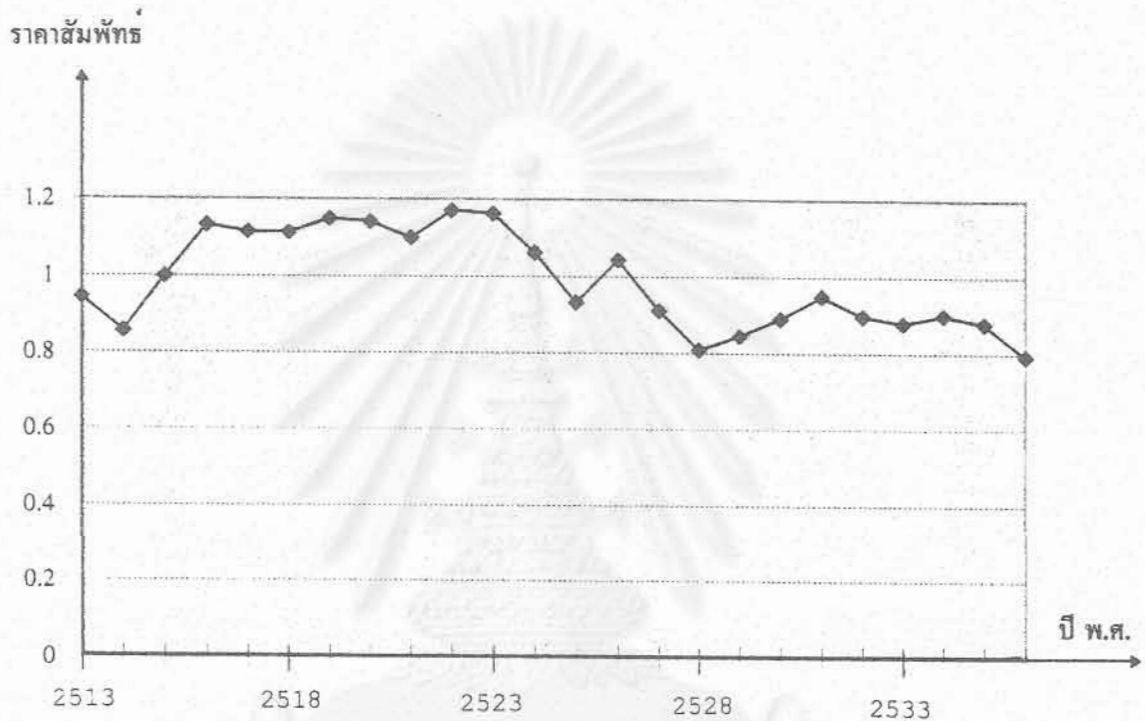
ความเป็นมาในอดีต

2.1 การบริโภค

การบริโภคภาคเอกชนเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของรายได้ประชาชาติ เป็นส่วน
ของรายได้ภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนผู้บริโภคที่ได้ใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ
ขั้นสุดท้าย ในปี พ.ศ. 2513 ประเทศไทยมีมูลค่าการบริโภคภาคเอกชนสูงถึง 103,190 ล้านบาท
และค่าใช้จ่ายส่วนนี้ของประเทศได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละปี ในปี พ.ศ. 2536 มูลค่าการบริโภค
ได้เพิ่มสูงถึง 1,741,681 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม มูลค่าการบริโภคของภาคเอกชนนั้นถึงแม้จะเพิ่ม
ขึ้นแต่ก็เพิ่มในอัตราที่ลดลง กล่าวคือ อัตราเพิ่มได้ลดลงจาก 16 % ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ. 2513-2523
ลงเป็น 12 % ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2536 ประกอบกับการขยายตัวอย่างรุนแรงของการลง
ทุนและการส่งออกในช่วงปลายของทศวรรษที่ผ่านมา (ร้อยละ 53 และ 41 ต่อปี ตามลำดับ) ทำให้
สัดส่วนของการบริโภคในรายได้ประชาชาติได้ลดลงจากร้อยละ 70 ในปี 2513 เป็นร้อยละ 54
ในปี 2536

นอกจากการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคแล้ว โครงสร้างของการบริโภคก็เปลี่ยน
แปลงไปด้วย เนื่องจากสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคอาหารได้ลดลงโดยตลอด จากร้อยละ
42 ของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปี พ.ศ. 2513 ลงเป็นร้อยละ 21 ในปี พ.ศ. 2536 การเปลี่ยน
แปลงนี้ในด้านหนึ่งอธิบายได้ด้วยระดับการพัฒนาซึ่งทำให้รายได้ของคนไทยโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น
ในอีกด้านหนึ่งอาจอธิบายได้จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านราคาสินค้าในประเทศไทย ซึ่งเห็นได้ชัด
เงินจากข้อมูลดัชนีราคาผู้บริโภคของกองดัชนีเศรษฐกิจการค้า กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ว่าโดย
เฉลี่ยแล้วราคาสินค้าผู้บริโภคเพิ่มขึ้นประมาณ 5% ต่อปี การที่ราคาสินค้าเกษตรมีแนวโน้มที่จะ
ลดลงเรื่อยเมื่อเทียบกับราคาสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร (รูปที่ 1) แสดงให้เห็นแนวโน้มที่ลดลงของรายได้
ของเกษตรกรผู้ซึ่งส่วนใหญ่ของรายจ่ายถูกใช้ไปในการบริโภคอาหาร

รูปที่ 1 ราคาเปรียบเทียบสินค้าเกษตร และสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร

การเปลี่ยนแปลงทางด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคของภาคเอกชนหรือครัวเรือน และระดับราคาสินค้าต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับอุปสงค์เพื่อการบริโภคของครัวเรือนเป็นอย่างมาก ในประการแรกพฤติกรรมของผู้บริโภคมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้ (หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภค) ของครัวเรือน และการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา ประการต่อมาอุปสงค์ที่เปลี่ยนไปย่อมส่งผลกระทบต่อปริมาณการผลิตและราคาของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตสินค้าผู้บริโภค ซึ่งปัจจัยการผลิตเหล่านี้เป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือน โดยทางอ้อมแล้วจึงส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังอุปทานของสินค้าผู้บริโภคและสินค้าอื่น ๆ ด้วย

ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาทางการบริโภคของประเทศไทยสามารถแยกออกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกมุ่งไปที่พฤติกรรมระยะสั้น โดยทำการประมาณค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์โดย

ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series) จากบัญชีรายได้ประชาชาติเป็นสำคัญ กลุ่มที่สองมุ่งไปที่พฤติกรรมระยะยาวซึ่งใช้การประมาณค่าจากข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross Sectional Data) ที่ได้จากงานสำรวจต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลจากงานสำรวจสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

งานศึกษาในอดีตที่น่าสนใจมีอยู่ไม่น้อย ที่จะยกตัวอย่างมากกล่าวถึงในที่นี้มี 6 ชิ้น คือ ประสาร (2526) Mason et al. (1987 ใน ดิเรก, 2532) ดิเรกและอำนาจ (2531) ดิเรก (2532) Suchart (1989) และ Isra (1993) นอกจากความแตกต่างทางด้านข้อมูลที่ใช้แล้วงานทั้ง 6 ชิ้นยังมีรากฐานทางทฤษฎีที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด งานสองชิ้นแรกใช้ Linear หรือ Log-linear Models ซึ่งไม่ได้รับประกันว่าผลที่ได้จะมีคุณสมบัติของพฤติกรรมผู้บริโภคตามหลักเศรษฐศาสตร์ แต่มีจุดเด่นที่นำเอาข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ และอายุ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประสาร (2526) ได้รวบรวมเอาข้อมูลทางด้านราคาและคุณภาพสินค้า อย่างไรก็ตามผลการประมาณค่าของประสาร (2526) มีความเชื่อถือทางสถิติไม่มากพอ (Low Explanatory Power) และยิ่งไปกว่านั้นประสาร (2526) ศึกษาเฉพาะสินค้าอาหารเท่านั้น อิทธิพลทางด้านราคาของสินค้าที่ไม่ใช่อาหารจึงถูกละเลย

งานของดิเรกและอำนาจ (2531) Suchart (1989) ดิเรก (2532) และ Isra (1993) มีข้อเหมือนกันตรงที่งานทั้ง 4 ชิ้นใช้ Linear Expenditure System (LES) หรือ Extended Linear Expenditure System (ELES) ซึ่งวางรากฐานอยู่บนพฤติกรรมของผู้บริโภคที่พยายามจะใช้จ่ายให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่า ดิเรก (2532) ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาจากบัญชีรายได้ประชาชาติ ในขณะที่งานอีก 3 ชิ้นใช้ข้อมูลจากงานสำรวจสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วข้อมูลชุดนี้ไม่มีรายละเอียดที่เกี่ยวกับราคาซึ่งมีความสำคัญมากต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ ดิเรกและอำนาจ (2531) วิเคราะห์อุปสงค์สำหรับอาหารและสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร 11 ประเภท โดยแยกครัวเรือนผู้บริโภคออกเป็น 3 ประเภท คือ ครัวเรือนในเขตเทศบาล ครัวเรือนในเขตสุขาภิบาล และครัวเรือนชนบท แต่งานชิ้นดังกล่าวนี้ไม่ได้รายงานค่าความยืดหยุ่นต่าง ๆ ออกมาอย่างชัดเจน งานของ Suchart (1989) ศึกษาอุปสงค์สำหรับอาหารและสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร 7 ชนิด โดยแยกครัวเรือนออกเป็น 8 ครัวเรือน (4 ครัวเรือนในเขตเมืองและ 4 ครัวเรือนในเขตชนบท) และวิเคราะห์บทบาทของการออมด้วย อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าจุดอ่อนของงานที่ผ่านมามีอยู่ที่ไม่ได้ศึกษาสินค้า

อาหารชนิดต่าง ๆ ในรายละเอียด อีกทั้งยังขาดข้อมูลทางด้านราคา ซึ่งงานของ เอื้อย (2519) Duangkamon (1989) และ Isra (1993) ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าความแตกต่างทางด้านราคาระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ นั้นมีนัยสำคัญเป็นอย่างมาก (ตารางที่ 8) Isra (1993) ได้แยกแยะศึกษาอุปสงค์สำหรับอาหาร 5 ชนิด และสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร 5 ชนิด โดยแยกครัวเรือนออกเป็น 10 ประเภทตามชั้นรายได้ (5 ครัวเรือนในเขตเมืองและ 5 ครัวเรือนในเขตชนบท) และได้อาศัยข้อมูลราคารายภาคและเขตเมือง/ชนบทมาประกอบการศึกษา จึงทำให้ได้ผลการศึกษาที่ละเอียดขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหากแต่ได้รับการเสนอแนะไว้ในงานดังกล่าวคือ การประมาณค่าอุปสงค์ของผู้บริโภคที่ได้ให้ความสำคัญต่ออิทธิพลของขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนที่มีต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ประยุกต์ในงานวิจัยชิ้นนี้ และจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 3

2.2 การกระจายรายได้

ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยได้เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับแนวโน้มที่สถานะความยากจนภายในประเทศจะลดลง แต่ในขณะเดียวกันการกระจายรายได้ในประเทศไทยกลับยังมีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็นเสมือนดัชนีชี้ให้เห็นว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอาจไม่ได้รับส่วนแบ่งที่เป็นธรรมจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

งานศึกษาทางด้านปัญหาความยากจนในประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 1960 และ 1970 มี Oey (1979) เป็นงานบุกเบิกชิ้นแรกที่คำนวณวัดสถานะความยากจนในปี พ.ศ. 2505/06, 2511/12, และ 2518/19 โดยใช้ข้อมูลจากงานสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ และวางรากฐานอยู่บนเส้นความยากจนที่คำนวณจากความต้องการสารอาหารของร่างกาย (Nutritional Requirement) ซึ่งเส้นความยากจนในปี 2518/19 คือ 2961 บาท/คน/ปี สำหรับประชากรในเขตเมือง และ 1981 บาท/คน/ปี สำหรับประชากรในเขตชนบท จากนั้นได้ใช้ดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคปรับไปหาเส้นความยากจนในปี 2505/06 และ 2511/12 รายละเอียดต่าง ๆ แสดงไว้ในตารางที่ 3

ผลการศึกษาของ Oey ชี้ว่าในระหว่างปี 2505/06 ถึง 2518/19 และ 2511/12 ถึง 2518/19 สถานะความยากจนในประเทศไทยลดลงอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะพิจารณาในระดับภาคหรือ

ระดับประเทศ โดยในปี 2505/06 ร้อยละ 57 ของคนไทยมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ในขณะที่ปี 2518/19 มีคนจนเพียง ร้อยละ 33 ของประชากรไทยทั้งหมด

งานของ Suganya and Somchai (1988) ศึกษาสถานะความยากจน ในปี พ.ศ. 2518/19 2523/24 และ 2528/29 และ Medhi, Pranee, and Suphat (1991) ศึกษาสถานะความยากจน ในช่วงปี พ.ศ. 2531 โดยใช้หลักการเดียวกับ Oey (1979) และใช้ข้อมูลจากงานสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเช่นกัน ผลการศึกษาจากงานทั้งสอง (ตารางที่ 4) ซึ่งให้เห็นว่าสถานะความยากจน ในปี 2523/24 (23.04%) น้อยกว่า ในปี 2518/19 (30.02%) แต่ในปี 2528/29 สัดส่วนคนจนได้เพิ่มขึ้นเป็น 29.51% ของประชากรทั้งประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากปี 2523/24 เป็นปีที่ราคาพืชผลต่าง ๆ ดีเป็นพิเศษ และในปี 2528/29 ราคาของสินค้าภาคเกษตรกรรมต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับราคาสินค้าที่ไม่ใช่เกษตรกรรม ทำให้มีผลในทางลบกับเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อยของประเทศ ประกอบกับผลผลิตของภาคเกษตรกรรมลดลงในปีนั้น (Isra, 1993) อย่างไรก็ตามสถานะความยากจนกลับดีขึ้นมาอีกในปี 2531 กล่าวคือ สัดส่วนคนจนลดลงเหลือเพียง 21.18% ของประชากรทั้งหมด และการลดลงนี้เห็นได้ชัดมากในเขตชนบท การเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานะความยากจนที่กล่าวมานี้จึงมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านผลผลิตและราคาสินค้าภาคเกษตรเป็นอย่างยิ่ง ที่สำคัญที่สุดเมื่อพิจารณาในระดับภูมิภาค และเขตเมืองหรือชนบทแล้วจะเห็นว่าปัญหาความยากจนมีมากที่สุด ในเขตชนบทของภูมิภาคต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่ในชนบทในสัดส่วนที่สูงที่สุด (Table 3.4: Isra, 1993)

✓ ทางด้านการศึกษาเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในประเทศไทย โดยทั่วไปแล้ว จะใช้ข้อมูลจากงานสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ทำการแยกประชากรออกเป็นชั้นรายได้ (Income Class) แล้วดูสัดส่วนของส่วนแบ่งรายได้ในแต่ละชั้น (Class) นอกจากนี้แล้วงานศึกษาส่วนใหญ่ยังทำการวัดความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้โดยอาศัยดัชนีจีนิ (Gini Index) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ค่า 0 หมายถึงสถานะที่ทุก ๆ คนมีรายได้เท่าเทียมกัน (Perfect Equality) และค่า 1 หมายถึงสถานะที่ใครคนใดคนหนึ่งได้รายได้ทั้งหมดไว้เพียงคนเดียว ในขณะที่สมาชิกคนอื่น ๆ ของสังคมไม่ได้อะไรเลย (Perfect Inequality)

เมธี ครองแก้ว (1977) ศึกษาความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ในปี พ.ศ. 2506, 2512, และ 2515 โดยใช้รายได้ของครัวเรือนเป็นหลัก เมธีพบว่าในทั้ง 3 ช่วงเวลาความไม่เท่าเทียมกัน

ทางรายได้ในประเทศไทยมีอยู่สูงมาก (ตารางที่ 5) และมีแนวโน้มที่จะมีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้นเรื่อย ๆ (ดัชนีจีนิเพิ่มจาก 0.46 ในปี 2506 เป็น 0.48 และ 0.53 ในปี 2512 และ 2515 ตามลำดับ) ที่สำคัญก็คือ ประชากรที่อยู่ในชั้นรายได้สูงสุด (ใน 5 ชั้น) เป็นกลุ่มที่มีส่วนแบ่งรายได้มากกว่าครึ่ง และส่วนแบ่งนี้ก็เพิ่มขึ้นโดยตลอด คน 20% ของประชากรไทยกลุ่มนี้ มีส่วนแบ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จาก 59.5% ในปี 2506 เป็น 60.9% ในปี 2512 และ 64.4% ในปี 2515

งานของ Suganya and Somchai (1988) ศึกษาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในปี พ.ศ. 2518/19, 2523/24, และ 2528/29 Teerana (1989) ศึกษาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในปี พ.ศ. 2531 ผลการศึกษาของงานทั้ง 2 ชิ้นนี้ (ตารางที่ 6) แตกต่างจากและเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของ เมธิ (2520) ไม่ได้ เนื่องจากงาน 2 ชิ้นนี้ใช้รายได้ของครัวเรือนต่อหัว (Per Capita Household Income) เป็นหน่วยในการวัด ในขณะที่เมธิ (2520) ใช้รายได้ของครัวเรือนเป็นหน่วยในการวัด โดยแหล่งข้อมูลยังคงเป็นแหล่งเดียวกัน คือ งานสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลการศึกษาจากงานทั้งสองชี้ให้เห็นว่า ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2518/19 ถึง 2523/24 และ 2523/24 ถึง 2528/29 อย่างไรก็ตาม การกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้นเล็กน้อยในช่วงปี 2531 (ดัชนีจีนิลดลงจาก 0.500 ในปี 2528/29 เป็น 0.478 ในปี 2531) มูลเหตุของการลดลงของความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในช่วงหลังนี้เป็นเช่นเดียวกับมูลเหตุของการลดลงของปัญหาความยากจน นั่นคือการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าเกษตรกรรมซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญของเกษตรกร

นอกจากทำการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางการกระจายรายได้แล้ว Suganya and Somchai (1988) ยังได้ริเริ่มทำการแยก (Decompose) ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ดังแสดงไว้ในตารางที่ 7 การแยก (Decompose) ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในระดับชาติสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ซึ่งให้ประโยชน์เพราะช่วยให้เข้าใจถึงที่มาของปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ ตัวอย่าง เช่น ถ้าทำการแยกออกเป็นรายภาคก็จะสามารถวิเคราะห์ได้ว่าความไม่เท่าเทียมระหว่างภาคและความไม่เท่าเทียมภายในภาคคิดเป็นสัดส่วนเท่าใดของความไม่เท่าเทียมทางรายได้ทั้งหมด เมื่อทำการแยก (Decompose) ออกในหลาย ๆ ปีแล้วจะสามารถเห็นได้ว่าการพัฒนาประเทศมีความสมดุล (Balance)หรือไม่ และความไม่สมดุลที่มีอยู่นั้นเพิ่มขึ้นหรือลดลงในช่วงเวลาที่กำลังศึกษา การแยก (Decompose) นอกจากจะทำการเป็นรายภาคแล้วยังสามารถทำเป็นระดับการศึกษา อาชีพ และอื่น ๆ ได้ ซึ่งโดยสรุปแล้วการแยก (Decompose) ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ในประเทศไทยซึ่งวัดโดย Shorrocks Index ของ Suganya and Somchai ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนา

ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะไม่สมดุลมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากช่องว่างระหว่างกลุ่มต่าง ๆ หรือภาคต่าง ๆ มีแนวโน้มที่สำคัญมากขึ้นในการอธิบายปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในประเทศไทยตลอดช่วงเวลาของการศึกษา

จากวรรณกรรมปริทัศน์ที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าแนวโน้มของปัญหาความยากจนในประเทศไทยได้ลดลงเรื่อย ๆ ในขณะที่ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ได้เพิ่มขึ้นโดยตลอด และมูลเหตุสำคัญอันหนึ่งคือ ความไม่เท่าเทียมกันในการพัฒนาประเทศในระหว่างส่วนต่าง ๆ ของประเทศ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่างานวิจัยในอดีตมักเลือกใช้รายได้ของครัวเรือนหรือรายได้ต่อหัวเป็นหน่วยในการวัด (Unit of Measurement) ในด้านหนึ่ง การใช้รายได้ของครัวเรือนได้ละเลยความจริงที่ว่า ขนาดของครัวเรือนและโครงสร้างของครัวเรือนแตกต่างกัน ครัวเรือนที่มีรายได้เท่ากันแต่มีขนาดและโครงสร้างต่างกันจะถูกถือเสมือนว่ามีความเป็นอยู่ในระดับเดียวกันทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วไม่อาจยอมรับเช่นนั้นได้ เนื่องจากความจำเป็นในการบริโภคที่แตกต่างกันของสมาชิกครัวเรือนแต่ละราย ในอีกด้านหนึ่ง การใช้รายได้ต่อหัวได้ละเลยความจริงที่ว่า คนต่างเพศ ต่างกลุ่มอายุกันมีความจำเป็นในการครองชีพที่ไม่เหมือนกัน และการใช้จ่ายของครัวเรือนมีการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) ด้วยสาเหตุที่ปัญหาการกระจายรายได้โดยเฉพาะปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่สะสมอยู่มากในบางภูมิภาคและเป็นปัญหาที่มีอยู่น้อยในกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้มักเกิดขึ้นในทิศทางที่ตรงข้ามกัน ประกอบกับตารางที่ 9 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าตลอดช่วง 30 ปีที่ผ่านมาขนาดและโครงสร้างโดยเฉลี่ยของครัวเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขนาดของครัวเรือนลดลงอย่างเห็นได้ชัดในกรุงเทพมหานครและทุกภูมิภาค และลักษณะการลดลงค่อนข้างแตกต่างกัน โดยการลดขนาดของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครเกิดจากการลดจำนวนเด็กในขณะที่จำนวนผู้ใหญ่ค่อนข้างจะคงที่ แต่การลดลงของภูมิภาคอื่นเป็นการลดลงทั้งจำนวนผู้ใหญ่และจำนวนเด็กในครัวเรือน การศึกษาปัญหาการกระจายรายได้ที่ให้ความสำคัญแก่ขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนจึงอาจช่วยให้ผู้วิจัยมองเห็นปัญหาการกระจายรายได้ในแต่ละภูมิภาคที่ไม่เหมือนเดิม และอาจนำมาซึ่งข้อสรุปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการกระจายรายได้ในประเทศไทยในแง่มุมใหม่ ๆ ที่น่าสนใจและแตกต่างไป

บทที่ 3

ตัวแบบที่ใช้ในการศึกษา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่างานวิจัยนี้แยกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ที่สัมพันธ์กัน ตัวแบบที่ใช้ในการศึกษาจึงประกอบด้วยตัวแบบที่ใช้ในการอธิบาย 3 ส่วนดังกล่าว คือ ตัวแบบทางด้านการบริโภค ตัวแบบทางด้านค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ และตัวแบบทางการกระจายรายได้

3.1 ตัวแบบทางด้านการบริโภค

โดยทั่วไปแล้วตัวแบบ (Models) ที่ใช้ในการศึกษาอุปสงค์ของผู้บริโภคสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ Dual Models ซึ่งวางรากฐานอยู่บนอุปสงค์ที่มีการชดเชย (Compensated Demand) และ Primal Models ซึ่งวางรากฐานอยู่บนอุปสงค์ที่ไม่มีการชดเชย (Marshallian Demand) ตัวแบบในประเภทแรกที่ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ AIDS (Almost Ideal Demand System) ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นมาโดย Deaton and Muelbauer (1980) ผู้ประดิษฐ์คิดค้นตัวแบบนี้ขึ้นมาได้กล่าวไว้ว่าตัวแบบนี้มีคุณสมบัติที่น่าสนใจมากมายและมีคุณสมบัติหลายประการที่ทำให้ตัวแบบนี้เด่นกว่าตัวแบบอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน เช่น Rotterdam Model และ Translog Model อย่างไรก็ตาม Blanciforti and Green (1983) ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนที่สำคัญของ AIDS โดยกล่าวว่าค่าประมาณต่าง ๆ ที่ได้จากตัวแบบนี้มักจะมีคุณสมบัติ Homogeneity และ Symmetry ซึ่งมีความสำคัญมากในทฤษฎีผู้บริโภค

ตัวแบบในประเภทที่สอง (Primal Models) วางรากฐานอยู่บนพฤติกรรมของผู้บริโภคที่พยายามจะใช้จ่ายปัจจัย (เงิน) ที่มีอยู่ให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด (Utility Maximization Subject to Budget Constraint) ทำให้ค่าประมาณที่ได้จากตัวแบบในประเภทนี้มีคุณสมบัติตรงตามทฤษฎีผู้บริโภค ตัวแบบในประเภทนี้ที่ถูกนำมาใช้ศึกษาอุปสงค์ของผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างกว้าง

ขวาง คือ Linear Expenditure System หรือ LES พัฒนาขึ้นโดย Stone (1954) และ Extended Linear Expenditure System หรือ ELES (ดู Pollak and Wales, 1978)

ทั้ง LES และ ELES มีข้อเหมือนกันตรงที่ว่าต่างก็ใช้ Linear Geary-Stone Utility Function ทำให้ค่าประมาณที่ได้มีคุณสมบัติตามทฤษฎีผู้บริโภค โดยเฉพาะคุณสมบัติ Adding up และ Homogeneity คุณสมบัติ Adding up กล่าวว่ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของความยืดหยุ่นต่อรายได้ (รายจ่าย) ของสินค้าทุกชนิดรวมกันแล้วเท่ากับศูนย์ ซึ่งหมายความว่าเมื่อผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นจำนวนหนึ่ง รายได้ที่เพิ่มขึ้นจะถูกนำไปใช้บริโภคสินค้าชนิดต่าง ๆ (รวมทั้งการออมในกรณีของ ELES) จนหมดสิ้น ซึ่งแสดงว่าเรารู้ทั้งที่มาและที่ไปของรายได้-รายจ่ายของผู้บริโภค ทุกบาททุกสตางค์สามารถอธิบายได้ ส่วนคุณสมบัติ Homogeneity หมายถึง Homogeneity of Degree Zero ในราคาและรายได้ (รายจ่ายเพื่อการบริโภค) นั่นคือ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในอุปสงค์ของผู้บริโภค ถ้าราคาสินค้าทุกชนิดและรายได้ (รายจ่ายเพื่อการบริโภค) เพิ่มขึ้นในสัดส่วนเดียวกัน ถือเป็นมุมมองพฤติกรรมผู้บริโภคใน Real Term อย่างไรก็ตามทั้งสองตัวแบบมีข้ออ่อนที่เกิดจาก Utility Function ที่ใช้ ซึ่งทำให้ถูกจำกัดโดยรูปแบบของ Engel Function ที่เป็นเส้นตรง (Engel Function อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์และรายได้หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภค)

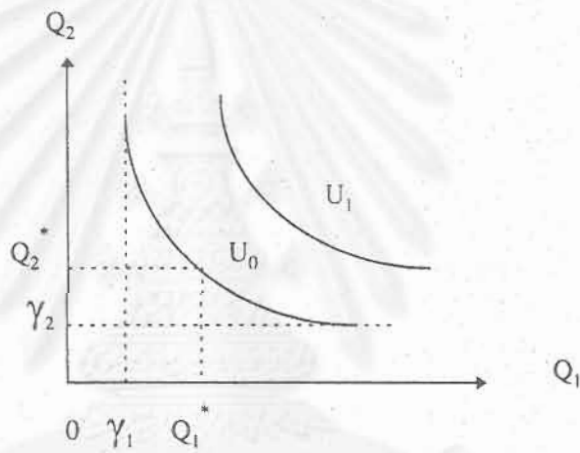
ในเชิงทฤษฎีแล้วทั้ง 2 ตัวแบบ มีข้อแตกต่างกันในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของการออม ใน LES การออมเป็นตัวแปรภายนอก (Exogenous) กล่าวคือ ผู้บริโภคต้องตัดสินใจก่อนว่าจากรายได้ที่มีอยู่จะใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่าใด และจะออมเท่าใด จากนั้นจึงเลือกใช้จ่ายสินค้าชนิดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดจากรายจ่ายที่จัดสรรไว้เพื่อการบริโภค โดยอย่างน้อยที่สุด จะเลือกบริโภคสินค้าแต่ละชนิดไม่น้อยไปกว่าระดับการบริโภคขั้นต่ำของสินค้าแต่ละชนิด (Commodity Committed Level of Expenditure) ELES ให้การออมเป็นตัวแปรภายใน (Endogenous) ซึ่งมีสถานะเหมือนสินค้าอีกชนิดหนึ่ง อย่างไรก็ตาม Isra (1993) โดยใช้ข้อมูลปี พ.ศ. 2531 ได้ชี้ให้เห็นว่า LES น่าจะมีความเหมาะสมทางสถิติมากกว่า ELES ในการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคในประเทศไทย

Linear Expenditure System สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแบบ ดังสมการที่ (1) และ (2) และรูปที่ 2

$$\text{Maximize } U = \prod_{i=1}^n (Q_i - \gamma_i)^{\beta_i} \quad (1)$$

$$\text{Subject to } E = \sum_{i=1}^n P_i Q_i \quad (2)$$

รูปที่ 2 LES

โดยใช้ First Order Condition และสมมติให้การตัดสินใจเพื่อการบริโภคมีตัวแปรเชิงสุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง จะได้ว่า

$$E_i = P_i \gamma_i + \beta_i [E - \sum_{j=1}^n P_j \gamma_j] + u_i \quad (3)$$

- โดยที่
- U = อรรถประโยชน์ (Utility)
 - n = จำนวนสินค้าเพื่อการบริโภคทั้งหมด
 - E = รายจ่ายเพื่อการบริโภคทั้งหมด
 - E_i = รายจ่ายเพื่อการบริโภคสินค้า i , $\forall i$
 - P_i = ราคาสินค้า i , $\forall i$

- P_i = ราคาสินค้า i , $\forall i$
 Q_i = อุปสงค์ต่อสินค้า i , $\forall i$
 γ_i = ระดับการบริโภคที่ผูกพันของสินค้า i , $\forall i$
 β_i = Marginal Expenditure ของสินค้า i จากรายจ่ายเพื่อการบริโภคทั้งหมด, $\forall i$
 u_i = Disturbant Terms, $u_i \sim N(0, \sigma^2)$

ทั้งนี้ $\gamma_i \geq 0$
 $Q_i > \sigma_i$
 $\beta_i \geq 0$
 $\sum_{i=1}^n \beta_i = 1$

Llunch and William (1975) ได้แสดงวิธีหาค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่ายเพื่อการบริโภค (ϵ_i) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของตนเอง (ϵ_{ii}) และค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้าชนิดอื่น (ϵ_{ij}) ไว้ในสมการ (4)-(6) ดังต่อไปนี้

$$\epsilon_i = \beta_i / w_i \quad (4)$$

$$\epsilon_{ii} = \epsilon_i [\phi - \omega_i (1 + \phi \epsilon_i)] \quad (5)$$

$$\epsilon_{ij} = -\epsilon_i w_j (1 + \phi \epsilon_j) \quad (6)$$

โดย $w_i = E_i / E$ และ

$\phi = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n P_i \gamma_i}{E}$ คือ Supernumerary Ratio ซึ่งแสดงสัดส่วนของรายจ่ายที่เหลืออยู่หลังการใช้จ่ายในระดับที่ผูกพันทั้งหมด

3.2 การคำนวณค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ (Adult Equivalence Scale)

นอกจากนี้ได้แล้ว สวัสดิการของครัวเรือนยังขึ้นอยู่กับขนาด และโครงสร้างของครัวเรือน งานศึกษาในอดีตได้พยายามหาวิธีที่จะช่วยให้สามารถวัดความสำคัญของขนาด และโครง

สร้างของครัวเรือนได้ การใช้ครัวเรือนและรายได้อาจเป็นตัวอย่างที่ดี วิธีการอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในอดีต คือ วิธีของ Prais and Houthakker (1955) ซึ่งมีรากฐานอยู่บน Engel Curve และวิธีของ Barton (1974 ใน Kakwani, 1977) ซึ่งอาศัยทฤษฎีผู้บริโภค การรวมเอาข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์ เช่น ขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน เข้ามาในการวิเคราะห์นั้นอยู่บนพื้นฐานที่ว่าพฤติกรรมของครัวเรือนผู้บริโภคล้วนแตกต่างกันไป การให้ความสำคัญกับขนาด และ โครงสร้างของครัวเรือนซึ่งเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ ซึ่งให้เห็นว่าครัวเรือนคือหน่วยที่ตัดสินใจในการบริโภค เพราะขนาดของครัวเรือนช่วยในการอธิบายในเรื่องของการประหยัดต่อขนาดในการบริโภคของครัวเรือน (Economy of Scale) และ โครงสร้างของครัวเรือนสะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกของครัวเรือนที่มีเพศหรือวัยที่แตกต่างกันย่อมมีความจำเป็นในการบริโภคที่ไม่เหมือนกัน

Adult Equivalence Scale หรือ Equivalent Scale เป็นแนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการศึกษาทางด้านการศึกษา รายได้ ในกรณีของประเทศไทย ถึงแม้จะมีการรายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ Adult Equivalence Scale มาบ้างแล้ว (งานวิจัยตีพิมพ์ในวารสารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์; Praphon, 1988 ; และ Duangkamol, 1989) แต่งานศึกษาเหล่านี้ยังมีบางประเด็นที่สามารถปรับปรุงได้ กล่าวคือ งานสองชิ้นแรกเป็นการประมาณค่า Adult Equivalence Scale จากค่าใช้จ่ายทางด้านอาหาร โดยไม่ได้รวมเอาค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่อาหารซึ่งมีส่วนแบ่งในค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละปี งานของ Duangkamol (1989) ให้รายละเอียดเป็นรายภาค รายสินค้า และชั้นรายจ่าย แต่ เช่นเดียวกับงานสองชิ้นแรก ยังมีจุดอ่อนในวิธีการที่ใช้ในการประมาณค่าซึ่งมีปัญหาที่เรียกกันว่า Identification Problem ปัญหาเช่นนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ไว้อย่างกว้างขวางในวงวรรณกรรม (ดู Singh and Nagar, 1973 ; Muelbauer, 1975 ; Kakwani, 1978)

Muelbauer (1975) ได้ชี้ว่าวิธีการแก้ปัญหานี้มีเพียงการใช้ข้อมูลทางด้านราคาเท่านั้น ซึ่งจำเป็นต้องรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาและอุปสงค์ที่ได้รวบรวมเอาผลกระทบจากด้านโครงสร้างของครอบครัวเข้าไปแล้ว และตัวแบบประเภทเดียวที่จะช่วยให้ทำดังกล่าวได้ คือ ตัวแบบที่มีรากฐานมาจากฟังก์ชันอรรถประโยชน์ของผู้บริโภค ซึ่งหมายถึงตัวแบบประเภท Primal Model Kakwani (1977) ได้ใช้ ELES มาสาธิตให้เห็นว่าสามารถประมาณค่าผู้ใหญ่มูลค่าได้ โดยไม่มีปัญหา Identification Problem ยิ่งไปกว่านี้ Van De Gaag and Smolensky (1982) ได้ชี้ให้เห็นอีกว่าวิธีของ Kakwani ยังใช้ได้ผลแม้จะไม่มีข้อมูลราคา

งานวิจัยชิ้นนี้นำเอารากฐานทางทฤษฎีผู้บริโภคมาใช้ในการประมาณค่าผู้ใหญ่มุมอรรถซึ่งจะทำให้ลดข้ออ่อนต่าง ๆ ที่เกิดจาก Identification Problem ลงได้ ยิ่งไปกว่านั้นก็ยังจะให้ความสำคัญกับสินค้าที่มีโชอาหารอีกด้วย ตัวแบบที่ใช้ในที่นี้ได้ถูกอธิบายไว้พอสมควรแล้วใน Isra (1993) กล่าวโดยย่อคือ กำหนดให้ γ_i หรือรายจ่ายที่จำเป็นหรือผูกพันเพื่อการบริโภคนั้นไม่เท่ากันในทุก ๆ ครั้วเรือน หากแต่ขึ้นกับขนาด (จำนวนสมาชิก) และโครงสร้าง(เด็ก-ผู้ใหญ่) ของครั้วเรือน ภายหลังครั้วเรือนได้จัดสรรแล้วว่าจะมีรายจ่ายเพื่อการบริโภคเท่าใดจากรายได้ทั้งหมด ครั้วเรือนจะเลือกบริโภคสินค้าแต่ละชนิดเท่าที่จำเป็นแก่การบริโภคก่อน ซึ่งระดับการบริโภคนั้นขึ้นกับว่าครั้วเรือนมีสมาชิกกี่คน เป็นผู้ใหญหรือเด็กอย่างละกี่คน หลังจากนั้นครั้วเรือนจึงจะใช้จ่ายเงินส่วนที่เหลือให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด

ดังนั้น γ_i ในสมการ (1) และ (2) จึงถูกแทนที่โดย $\gamma_i (A+S_i K)$

โดยที่

γ_i คือ ระดับการบริโภคสินค้า i ที่จำเป็นหรือผูกพันสำหรับผู้ใหญ่ i คน, $\forall i$

S_i คือ ค่าผู้ใหญ่มุมอรรถของเด็กแต่ละคนในการบริโภคสินค้า i , $\forall i$

$S_i \gamma_i$ คือ ระดับการบริโภคสินค้า i ที่จำเป็นสำหรับเด็ก i คน

A คือ จำนวนผู้ใหญ่ในแต่ละครั้วเรือน

K คือ จำนวนเด็กในแต่ละครั้วเรือน

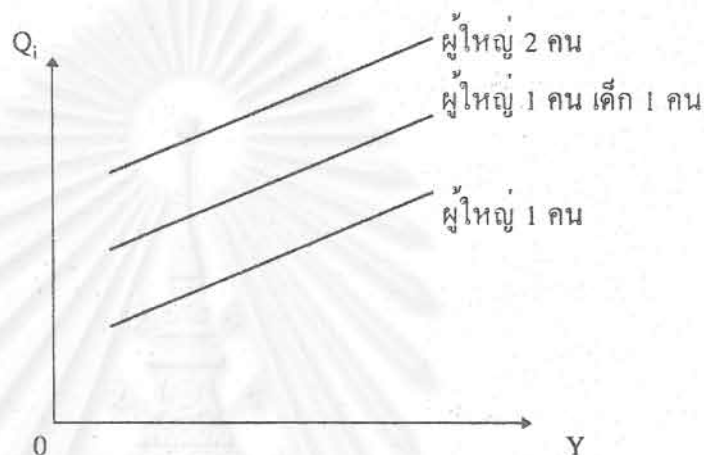
สมการ (3) จึงเขียนใหม่ได้ว่า

$$E_i = P_i [\gamma_i (A+S_i K)] + \beta_i [E - \sum_{j=1}^n P_j \gamma_j (A+S_j K)] \quad (7)$$

ในที่นี้จะเห็นได้ว่าถึงแม้ Engel Curve ยังคงมีลักษณะเชิงเส้น แต่ก็เปลี่ยนแปลงไปตามขนาดและโครงสร้างของครั้วเรือน กล่าวคือ

$$\frac{Q_i}{(A+S_iK)} = f(E, \text{Price}) \quad (8)$$

รูปที่ 3 Engel Curve กับขนาด และ โครงสร้างของครัวเรือน

การประมาณค่าตามสมการ (7) ในกรณีที่มีสินค้าอยู่ n ชนิดนี้อาจทำได้โดยใช้การประมาณค่าอย่างเป็นระบบ (System Estimation) ของสมการ $n-1$ สมการ โดยไม่ต้องรวมสมการสุดท้าย และเนื่องจากตัวแบบเป็นระบบสมการที่ไม่ใช่เชิงเส้นจึงใช้การประมาณค่าโดยเทคนิค Nonlinear Regression (ดูรายละเอียดใน White et al., 1988) ซึ่งอาจมีปัญหากับ Uniqueness ของคำตอบ การเลือกจุดเริ่มต้นในการทำ Nonlinear Searching หลาย ๆ จุดและเปรียบเทียบว่าคำตอบที่ได้รับตรงกันหรือไม่จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้

เมื่อนำเอาค่า w_i , β_i , และ γ_i มาคำนวณหาค่าความยืดหยุ่นต่าง ๆ ตามสมการ (4)-(6) จึงได้ค่าประมาณซึ่งได้ถูกจัดอิทธิพลทางด้านขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนไปแล้ว

ค่าผู้ใหญ่สมมูล (S) ของเด็กแต่ละคนที่ใช้ในการวัดการกระจายรายได้สามารถคำนวณได้ดังนี้

$$S = \frac{\sum_{i=1}^n \gamma_i s_i}{\sum_{i=1}^n \gamma_i} \quad (9)$$

ดังนั้น จำนวนผู้ใหญ่สมมุทธ์ในแต่ละครัวเรือนจึงเท่ากับ $A+SK$ และรายได้ต่อหนึ่งผู้ใหญ่มสมมุทธ์จึงเท่ากับ $Y/(A+SK)$ ซึ่งจำนวนผู้ใหญ่มสมมุทธ์มีค่าเป็น 1 ในกรณีที่ใช้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวัด และมีค่าเป็น $A+K$ เมื่อใช้บุคคล (รายได้หรือรายจ่ายต่อหัว) เป็นหน่วยในการวัด

3.3 การวัดการกระจายรายได้

การวัดการกระจายรายได้แยกออกได้เป็น 2 ประเภทคือ การวัดความยากจน (Poverty Incidence) และการวัดความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ (Income Inequality) โดยทั่วไปในประเทศไทยสถานะความยากจนจะถูกวัดออกมาโดยดัชนีที่เรียกว่า Head Count Ratio (HCR) ซึ่งแสดงสัดส่วนของคนจนในประชากรทั้งหมด โดยคนจนหมายถึงผู้ที่มีรายได้น้อยกว่าเส้นความยากจน (Poverty Line) ซึ่งในปี 1988 มีค่าเป็น 4,076 บาท/คน/ปี สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท และ 6,203 บาท/คน/ปี สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล โดยที่งานศึกษาในอดีตกำหนดให้เขตสุขภาพเป็นเขตชนบท ในด้านความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มักถูกวัดโดยดัชนีจีนิ (Gini Index) อย่างไรก็ตาม เนื่องมาจากข้อจำกัดของดัชนีจีนิ ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์แยกแยะ (Decompose) ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ งานศึกษาระยะหลัง เช่น Suganya and Somchai (1989) และ Isra (1993) จึงหันมาใช้ดัชนีอื่น เช่น ดัชนีชอร์ร็อกส์ (Shorrocks Index) และ Square of Coefficient of Variation (SCV) ซึ่งสามารถใช้วิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในเชิงพลวัต เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของที่มาของปัญหาการกระจายรายได้ในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้

3.3.1 การวัดการกระจายรายได้ทั่วไป

งานวิจัยนี้เลือกใช้ดัชนี HCR เพื่อวัดสัดส่วนของคนจนในประชากรทั้งหมด ใช้ดัชนี FGT^2 (Foster, Greer and Thorbecke, 1984) เพื่อวัดความเข้มข้นของสถานะความยากจน และใช้ดัชนี Gini เพื่อวัดความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ เส้นความยากจน (Z) ใช้เส้นความยากจนเก่า

(Oey, 1979) ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคในแต่ละปี เส้นความยากจนเมืองใช้กับประชากรในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ในขณะที่เส้นความยากจนชนบทใช้กับประชากรในหมู่บ้านนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล

โดยทั่วไปแล้ว ดัชนีทั้ง 3 สามารถคำนวณได้จากสมการ (10), (11), (12), และ (13) ตามลำดับ

$$HCR = \frac{N_p}{N} \quad (10)$$

$$FGT^2 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^{N_p} \left(1 - \frac{Y_i}{Z}\right)^2 \quad \forall i \text{ ซึ่ง } Y_i < Z \quad (11)$$

$$Gini = 1 + \frac{1}{N} - \frac{2N^2}{M} [Y_1 + 2Y_2 + \dots + NY_N] \quad (12)$$

$$\text{และ } Y_1 \geq Y_2 \geq Y_3 \geq \dots \geq Y_N \quad (13)$$

โดยที่

N_p คือ จำนวนคนจน

N คือ จำนวนประชากร

Y_i คือ รายได้ของคนที่ i

M คือ ค่าเฉลี่ยของรายได้ $M = \frac{\sum_{i=1}^N Y_i}{N}$

ค่าดัชนีเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันประการหนึ่ง คือ มีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 ค่า 0 สำหรับ HCR และ FGT^2 หมายถึง ไม่มีความยากจนอยู่เลย ในขณะที่ค่า 1 หมายถึง ทุก ๆ คนจนหมด ในทำนองเดียวกันสำหรับ Gini ค่า 0 หมายถึง กรณีที่ทุกคนมีรายได้เท่าเทียมกัน และค่า 1 หมายถึง กรณีที่คน ๆ เดียวในสังคมได้รายได้ทั้งหมดไปและคนอื่น ๆ ไม่ได้อะไรเลย

คุณสมบัติ Aggregate Decomposability ของดัชนี HCR, และ FGT^2 เป็นคุณสมบัติสำคัญที่ช่วยให้เราสามารถแยกดัชนีวัดการกระจายรายได้ในระดับประเทศออกเป็นส่วนย่อย ๆ ได้ เช่น แยกเป็นดัชนีในระดับภูมิภาคหรือกลุ่มย่อยอื่น ๆ เช่น อาชีพหรือเพศของหัวหน้าครัวเรือน คุณสมบัติเช่นนี้ช่วยให้การวิเคราะห์ปัญหาการกระจายรายได้มีความหมายมากขึ้น เช่น นอกจากจะรู้ว่าสถานะความยากจนในระดับประเทศเป็นเท่าใดแล้ว ยังสามารถแยกออกมาได้ว่าความยากจนดังกล่าวเกิดจากความยากจนในแต่ละภูมิภาคในสัดส่วนเท่าใด ในทำนองเดียวกัน ก็สามารถแยกได้ว่าปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในระดับชาติเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ภายในแต่ละภูมิภาคในสัดส่วนเท่าใด และยังไปกว่านั้นยังบอกได้อีกว่าเกิดจากความไม่เท่าเทียมของรายได้ระหว่างภูมิภาคในสัดส่วนเท่าใด

สมการ (14) และ (15) แสดงการแยกวิเคราะห์ที่เป็นกลุ่มย่อย (Aggregate Decomposition) ของดัชนีทั้งสาม

$$HCR = \sum_{g=1}^G \left(\frac{N_g}{N} \right) HCR_g \quad (14)$$

$$FGT^2 = \sum_{g=1}^G \left(\frac{N_g}{N} \right) FGT_g^2 \quad (15)$$

โดยที่

$$N_g = \text{จำนวนประชากรในกลุ่มย่อยที่ } g, \quad g = 1, 2, 3, \dots, G$$

$$G = \text{จำนวนกลุ่มย่อยทั้งหมด}$$

$$HCR_g = \text{HCR ของกลุ่มย่อย } g$$

$$FGT_g^2 = \text{FGT}^2 \text{ ของกลุ่มย่อย } g$$

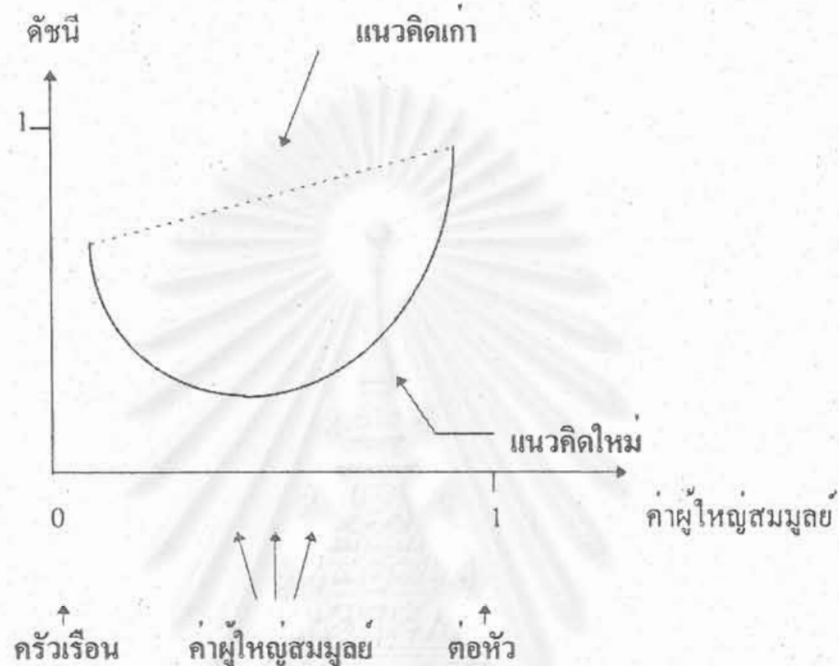
อย่างไรก็ตามดัชนี Gini ไม่สามารถที่จะ Decompose ได้

3.3.2 การวัดการกระจายรายได้เมื่อมีค่าผู้ใหญ่มูลค่า (S)

โดยทั่วไปการวัดปัญหาการกระจายรายได้ อาจใช้ครัวเรือนหรือบุคคลเป็นหน่วยในการวัด การใช้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวัดการกระจายรายได้หมายถึงการกำหนดให้บุคคล (ผู้ใหญ่) คนแรกของครัวเรือนมีค่าเป็น 1 สมาชิกคนอื่น ๆ ของครัวเรือนมีค่าเป็น 0 ในขณะที่กรณีการใช้บุคคลหรือต่อหัว (Per Capita) นั้น สมาชิกของครัวเรือนแต่ละคนถูกกำหนดให้มีค่าเป็น 1 เท่ากัน ไม่ว่าจะมิเพศหรือวัยใด จากความเชื่อที่ว่าครัวเรือนที่ยากจนมีขนาดใหญ่กว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจน และครัวเรือนในชนบทมีขนาดใหญ่กว่าครัวเรือนในเมือง ดังนั้นดัชนีวัดการกระจายรายได้ที่ใช้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวัดจึงควรที่จะให้ค่าของดัชนีที่ต่ำกว่า (มีความยากจนหรือความไม่เท่าเทียมทางรายได้น้อยกว่า) การใช้บุคคลหรือรายได้ต่อหัวเป็นหน่วยในการวัด เมื่อนำเอาค่าผู้ใหญ่มูลค่า (ซึ่งสมาชิกอื่น ๆ ของครัวเรือนอาจมีค่าน้อยกว่าหนึ่งผู้ใหญ่มูลค่า) มาใช้เป็นหน่วยในการวัดค่าของดัชนีจึงควรอยู่ระหว่างค่าของดัชนีใน 2 กรณีแรก

Coulter, Cowell and Jenkins (1992) ได้ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อดังกล่าวอาจไม่ถูกต้องเสมอไป โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าผู้ใหญ่มูลค่ากับดัชนีวัดการกระจายรายได้ บทความความดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นรูปตัว U หรือ Convex กล่าวคือ ในช่วงแรกค่าของดัชนีจะลดลงเมื่อค่าผู้ใหญ่มูลค่าเพิ่มขึ้น จนถึงจุดหนึ่งค่าของดัชนีจะเพิ่มขึ้นเมื่อค่าผู้ใหญ่มูลค่าเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้มีความหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) การใช้ครัวเรือนหรือบุคคลเป็นหน่วยในการวัดอาจให้ภาพปัญหาการกระจายรายได้ที่รุนแรงกว่าที่ควรจะเป็นก็ได้ (รูปที่ 4) และ 2) ในการเปรียบเทียบระหว่างปี ถ้ากราฟรูปตัว U ดังกล่าวตัดกันอย่างน้อย 1 จุด ผลสรุปการเปลี่ยนแปลงทางการกระจายรายได้ (ว่าดีขึ้นหรือเลวลง) อาจตรงกันข้ามจากที่ควรจะเป็น (รูปที่ 5) ในสถานะที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านขนาด และโครงสร้างของครัวเรือนไทยมีค่อนข้างมาก และปัญหาการกระจายรายได้ในแต่ละภูมิภาคแตกต่างกัน เมื่อทิศทางการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการกระจายรายได้ที่ปัญหาความยากจนลดลงเรื่อย ๆ และช่องว่างระหว่างรายได้ขยายตัวนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างค่าผู้ใหญ่มูลค่า และดัชนีวัดการกระจายรายได้ในประเทศไทยนั้นเป็นอย่างไร เป็นรูปตัว U หรือไม่ เพราะความสัมพันธ์อันนี้จะมีผลกระทบต่อผลการศึกษาวเคราะห์ปัญหาการกระจายรายได้ การเปลี่ยนแปลงของปัญหาดังกล่าว ตลอดจนการวางนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลต่อไป

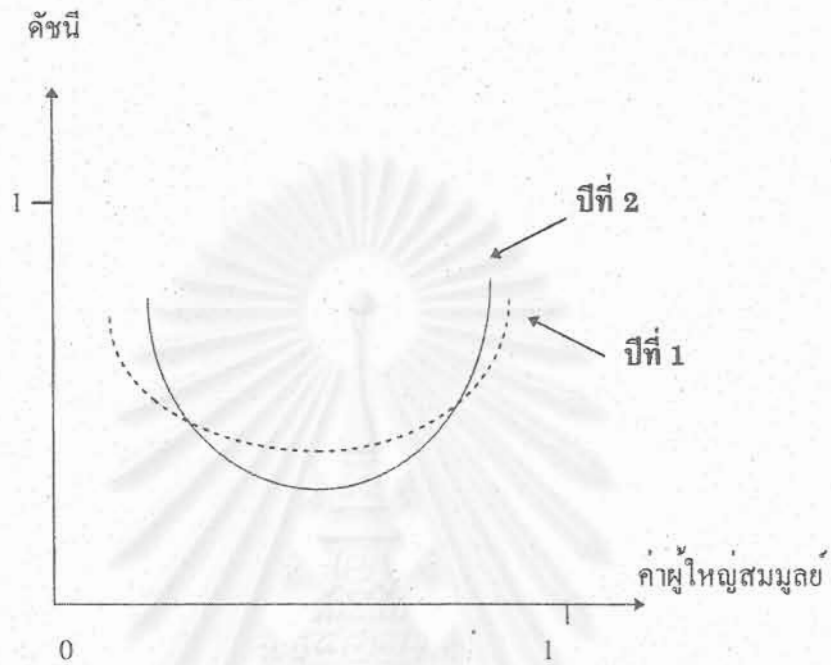
รูปที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าผู้ใหญ่มูลยและดัชนีวัดการกระจายรายได้

การนำเอาค่าผู้ใหญ่มูลยเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้วิธีการคำนวณการกระจายรายได้เปลี่ยนไป เนื่องจากสมาชิกของครัวเรือนทุกคนถูกใช้เป็นหน่วยในการวัดที่มีน้ำหนักไม่เท่ากัน อาทิเช่น ในงานวิจัยนี้ผู้ใหญ่แต่ละคนจะมีค่าเป็น 1 และเด็กแต่ละคนจะมีค่าเป็น s ครัวเรือน h ใด ๆ ที่มีผู้ใหญ่ A_h คน เด็ก K_h คน และมีรายได้ Y_h บาท จะถือว่ามีรายได้เฉลี่ยต่อหัวผู้ใหญ่มูลยเป็น $Y_h^* = Y_h / (A_h + sK_h)$ บาท และครัวเรือนนี้จะถือเป็นครัวเรือนที่มีคนจนอยู่ $A_h + sK_h$ คนก็ต่อเมื่อ $Y_h^* < z$ โดยที่ z คือเส้นความยากจน

แนวคิดนี้ถูกใช้ในการประยุกต์วัด HCR, FGT², และ Gini ตามสมการ (10), (11), (12), และ (13) ได้ ทั้งในระดับประเทศหรือระดับภูมิภาค

รูปที่ 5 ค่าผู้ใหญ่มูลยและการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการกระจายรายได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ข้อมูลที่ใช้

ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนจากงานสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ปีพ.ศ. 2531(1988), 2533(1990), และ 2535(1992) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลเกี่ยวกับราคาสินค้าผู้บริโภคชนิดต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาค โดยกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ รายละเอียดของข้อมูลทั้งสองเป็นดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือน

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจาก SES 1988 ในการประมาณค่าอุปสงค์ของผู้บริโภคและค่าผู้ใหญ่มุมมูลย์ ใช้ข้อมูลจาก SES 1988, 1990, และ 1992 ในการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทย โดยพิจารณา Convexity ของดัชนีวัดปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ และเปรียบเทียบผลกระทบต่อการวัดการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทยในระหว่าง 3 ปีดังกล่าว

ข้อมูล SES 1988 ให้รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิหลังของครัวเรือน เช่น รายได้ รายจ่าย ขนาด โครงสร้าง ที่ตั้งของครัวเรือน และน้ำหนักที่ใช้ในการถ่วงข้อมูลแต่ละชั้นในข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 11,045 ชั้น ซึ่งได้มาจากการทำ Stratified Two - Stage Sampling¹⁾ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าตัวอย่างแต่ละชั้นเป็นตัวแทนของประชากรที่มีขนาดไม่เท่ากัน ซึ่งในงานศึกษาส่วนใหญ่ในอดีตมักละเว้นไม่กล่าวถึงตัวอย่างน้ำหนักนี้ ในงานวิจัยนี้ตัวอย่างแต่ละชั้นจะถูกถ่วงน้ำหนักด้วยน้ำหนักดังกล่าว

ครัวเรือน²⁾ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งกินอยู่และใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตร่วมกัน ครัวเรือนถูกแบ่งเป็น 3 ประเภทตามที่ตั้ง คือ กรุงเทพมหานคร³⁾ เขตเมือง

¹⁾ ผู้สนใจอาหารละเอียดเพิ่มเติมได้จากรายงานสำรวจดังกล่าว

²⁾ นิยามตามรายงานการสำรวจสถานะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2531(1988)

(เทศบาลและสุขาภิบาล) อื่น ๆ ที่ไม่ใช่กรุงเทพมหานคร และเขตชนบท ตารางที่ 10 สรุปค่าเฉลี่ยของลักษณะบางประการของครัวเรือนเหล่านี้

ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนตามที่ได้รายงานไว้ใน SES 1988 ถูกแบ่งออกเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าต่าง ๆ 10 ชนิด ซึ่งแยกเป็นสินค้าอาหาร 5 ชนิด และสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร 5 ชนิด สินค้าเหล่านี้ คือ 1) ข้าวและอาหารที่ทำจากธัญพืช 2) เนื้อ ปลา และสัตว์น้ำ 3) ผักและผลไม้ 4) อาหารชนิดอื่น ๆ รวมอาหารสำเร็จรูป และอาหารนอกบ้าน 5) เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ 6) เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย 7) บ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน 8) การเดินทาง และการสื่อสาร 9) การรักษาพยาบาล การศึกษา และการพักผ่อน และ 10) สินค้าที่ไม่ใช่อาหารอื่น ๆ รวมเบียร์ สุรา และยาสูบ เนื่องจากข้อมูลค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครัวเรือนเหล่านี้ยังไม่มีข้อมูลทางด้านราคาสินค้า จึงจำเป็นต้องหาข้อมูลจากแหล่งอื่นมาใช้เพื่อประเมินราคาสินค้าผู้บริโภคทั้ง 10 ชนิดนี้ต่อไป

4.2 ข้อมูลทางด้านราคา

ข้อมูลทางด้านราคาของกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์มี 9 ชุด คือ ราคากรุงเทพมหานคร และราคาในเขตเมืองและเขตชนบทในภูมิภาคต่าง ๆ 4 ภูมิภาค (กลาง เหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ และใต้) ดังนั้นจึงมีราคา 9 ราคา สำหรับสินค้าแต่ละชนิดรวมกว่า 200 ชนิด ซึ่งจะเห็นได้ว่าข้อมูลราคานี้ช่วยให้สามารถมองเห็นความแตกต่างทางด้านราคาในระหว่างกรุงเทพมหานครและภูมิภาคต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของข้อมูลยังคงทำให้งานวิจัยนี้ต้องสมมุติว่าผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในที่ตั้งเดียวกัน (เช่น ในเขตเมืองของภาคใดภาคหนึ่ง) ซื้อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งในราคาเดียวกัน และสมมุติให้สินค้ามีคุณภาพที่ไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การแยกผู้บริโภคออกเป็นชั้นรายได้ อาจช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดจากประเด็นที่ว่าคนรวยและคนจนบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพที่แตกต่างกัน แต่เนื่องจากผลการประมาณค่าผู้ใหญ่มูลค่าและผู้ใหญ่สมมุติเป็นผู้ใหญ่สมมุติเป็น Endogenous Factor สำหรับงานวิจัยนี้ จึงอาจทำให้การแยกผู้บริโภคออกเป็นชั้นรายได้เปลี่ยนแปลงไปในภายหลังและสร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา

¹¹ รวมเขตเทศบาล สุขาภิบาลในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

วิธีการคำนวณหาราคาสินค้าผู้บริโภค 10 ชนิด ตามที่กำหนดไว้ในตัวแบบ จากข้อมูลราคาสินค้ากว่า 200 ชนิดของกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์เป็นดังต่อไปนี้ 1) ราคากรุงเทพมหานครถูกเลือกให้เป็นราคาฐาน (Numeraire) วิธีการเช่นนี้ไม่มีผลกระทบใด ๆ กับการประมาณค่าทั้งสิ้น เนื่องจากเปรียบเทียบการเลือกหน่วยสินค้าใหม่ให้อยู่ในลักษณะที่ว่าราคาสินค้าในกรุงเทพมหานครเป็น 1 บาทต่อหน่วย 2) ราคาสินค้าในภูมิภาคอื่น ๆ อีก 8 ราคา ถูกคำนวณให้เป็นราคาเปรียบเทียบ (Normalized) กับราคาของกรุงเทพมหานคร 3) ราคาเปรียบเทียบของสินค้าต่าง ๆ กว่า 200 ชนิด ถูกนำมาเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักให้เป็นกลุ่มเดียวกันกับข้อมูลค่าใช้จ่ายสินค้าเพื่อการบริโภคของครัวเรือน 42 ชนิด ตามที่มีอยู่ใน SES 1988 การเฉลี่ยดังกล่าวเป็นการเฉลี่ยถ่วงด้วยน้ำหนักที่ได้จากกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ และ 4) ข้อมูลราคา 42 ชนิดดังกล่าวถูกนำมาเฉลี่ยโดยถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าแต่ละชนิดของแต่ละครัวเรือน และได้เป็นราคาสินค้า 10 ชนิด ตามที่ได้กำหนดไว้ในงานวิจัยชิ้นนี้ สูตรโดยทั่วไปที่ใช้ในการเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักหาราคาสินค้าผู้บริโภค 10 ชนิดได้กำหนดไว้ในสมการ (20)

$$P_r = \sum_{i=1}^k \left(\frac{P_{ir}}{P_{io}} \right) S_{ir} \quad (20)$$

โดยที่ P_r คือ ราคาสินค้าเฉลี่ยของภูมิภาค r

P_{ir} คือ ราคาสินค้า i ของภูมิภาค r

P_{io} คือ ราคาสินค้า i ในกรุงเทพมหานคร

S_{ir} คือ น้ำหนักที่ให้แก่ P_{ir} ซึ่งเป็นน้ำหนักที่กำหนดโดยกรมเศรษฐกิจ

การพาณิชย์หรือน้ำหนักที่กำหนดโดยสัดส่วนค่าใช้จ่ายสินค้าแต่ละชนิดของครัวเรือนต่าง ๆ ตามที่มีอยู่ในข้อมูล SES 1988

k คือ กลุ่มของสินค้าที่ถูกนำมาหาราคารวมของกลุ่ม (Aggregate

Price)

บทที่ 5

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก คือ ค่าใช้จ่ายผูกพัน และค่าความยืดหยุ่นต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาอุปสงค์ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ผู้บริโภคในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และผู้บริโภคในเขตชนบท ส่วนที่สอง คือ ผลการประมาณค่าผู้ใหญ่มูลค่าของเด็กในครัวเรือนแต่ละประเภท และส่วนที่สาม เปรียบเทียบค่าของดัชนีวัดความยากจนและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในภูมิภาคต่าง ๆ และในเขตเมืองหรือชนบท ในปี พ.ศ. 2531, 2533, และ 2535 โดยมีหน่วยในการวัดเป็น 3 กรณี คือ ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่มูลค่า และบุคคล (ต่อหัว)

5.1. อุปสงค์ของผู้บริโภค

จากการนำเอาข้อมูลการใช้จ่ายของครัวเรือน และข้อมูลราคามาทำการประมาณค่าอย่างเป็นระบบ (System Estimation) โดยใช้สมการตาม (7) ซึ่งอธิบายอิทธิพลของรายจ่ายรวมและราคาสินค้าชนิดต่างๆ ที่มีต่อค่าใช้จ่ายที่ครัวเรือนแต่ละประเภทใช้ในการบริโภคสินค้าแต่ละชนิดรวม 9 สมการ ได้ค่าประมาณ Marginal Expenditure (β_i) ของสินค้าทั้ง 9 ชนิด และค่าประมาณค่าใช้จ่ายผูกพัน (γ_i) ของสินค้าทั้ง 10 ชนิด ส่วนค่าประมาณของ Marginal Expenditure ของสินค้าที่สิบคือสินค้าอื่นๆ ที่ไม่ใช่อาหาร (β_{10}) ได้คำนวณจากความสัมพันธ์ $\beta_{10} = 1 - \sum_{i=1}^n \beta_i$, ($n = 9$) และทำการตรวจสอบ Uniqueness ของค่าประมาณโดยการใช้จุดเริ่มต้นหลาย ๆ จุดเพื่อทำ Nonlinear Searching หาค่าประมาณที่เป็น Maximum Likelihood Estimators และโดยการสับเปลี่ยนชุดสินค้า 9 สินค้าที่นำมาใช้ในการประมาณเพื่อช่วยยืนยันความถูกต้องของการประมาณค่าได้ ค่าประมาณที่ได้ทั้งหมด (β_i และ γ_i) ถูกนำมาใช้ประมาณค่าความยืดหยุ่นต่าง ๆ ตามสมการ (4)-(6) ผลการประมาณค่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1.1 ค่าใช้จ่ายผูกพัน

ค่าใช้จ่ายผูกพันเพื่อการบริโภคของครัวเรือน คือ ส่วนของค่าใช้จ่ายที่ครัวเรือนจำเป็นต้องใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภคและเป็นส่วนของการใช้จ่ายที่ไม่สร้างอรรถประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ โดยเฉพาะที่มีผลกระทบต่อราคาสินค้า จะส่งผลกระทบต่อสวัสดิการครัวเรือนมากที่สุด โดยผ่านทางระดับการใช้จ่ายผูกพันในการบริโภคสินค้าแต่ละชนิด เนื่องจากครัวเรือนไม่สามารถจัดสรรการบริโภคในส่วนนี้จากสินค้าที่มีราคาสูงไปสู่สินค้าที่มีราคาต่ำกว่า เพื่อรักษาระดับอรรถประโยชน์ไว้ ผลของการเปลี่ยนแปลงจะยิ่งมากถ้าระดับการใช้จ่ายผูกพันมีมาก และผลของการเปลี่ยนแปลงจะมีน้อยที่สุดเมื่อระดับค่าใช้จ่ายผูกพันเพื่อการบริโภคมีค่าเป็นศูนย์

ผลการประมาณค่าใช้จ่ายผูกพันที่ครัวเรือนมีต่อสินค้าชนิดต่าง ๆ (γ) ส่วนใหญ่มีค่ามากกว่าศูนย์ ยกเว้นค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทางและการสื่อสาร ซึ่งมีค่าเป็นศูนย์สำหรับครัวเรือนทุกประเภท ซึ่งให้เห็นว่าการใช้จ่ายเพื่อการเดินทางและการสื่อสารไม่ใช่การใช้จ่ายที่ผูกพันของครัวเรือน แต่เป็นการใช้จ่ายที่ครัวเรือนจ่ายไปเพื่อสร้างอรรถประโยชน์ จึงอาจมองได้ว่าการเดินทางและการสื่อสารไม่ได้เป็นปัจจัยยังชีพที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น ปัจจัยสี่ ในขณะที่ค่าใช้จ่ายผูกพันสำหรับบ้าน และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน มีค่ามากกว่าศูนย์ในกรุงเทพมหานคร และมีค่าเป็นศูนย์ในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และชนบท ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครที่สูงกว่าในส่วนอื่น ๆ ของประเทศ ซึ่งเป็นไปได้ว่า อาจจะมีสาเหตุมาจากลักษณะการอยู่อาศัยของคนกรุงเทพมหานครที่เป็นไปในลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่ต้องรับผิดชอบตนเองในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นการเช่าหรือซื้อ ในขณะที่ครอบครัวในส่วนอื่น ๆ ของประเทศ มีลักษณะครอบครัวไทยที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ความจำเป็นหรือความผูกพันในการใช้จ่ายด้านนี้จึงไม่มีหรือต่ำมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว ผลการประมาณค่าที่ได้นี้สอดคล้องกับ Isra (1993) ซึ่งใช้ข้อมูลปี 2531 (1988) เหมือนกัน

ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายผูกพันเป็นรายสินค้า คือ ความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายผูกพันเพื่อการบริโภคข้าวและธัญพืชกับค่าใช้จ่ายผูกพันเพื่อการบริโภคสินค้าอื่น ๆ อีก 9 ชนิด เช่น เนื้อและสัตว์น้ำ ผักและผลไม้ เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ถ้าพิจารณาว่ากรุงเทพมหานครมีความเป็นเมืองสูงสุด ตามด้วยเทศบาล/สุขาภิบาล และชนบทที่มีความเป็นเมืองต่ำสุด พบว่าค่าใช้จ่ายผูกพันเพื่อการบริโภคข้าวจะลดลงตามความเป็นเมือง กล่าวคือ มีค่าต่ำสุด 66.64 บาท/เดือนสำหรับครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ตามด้วย 96.69 บาท/เดือน สำหรับครัวเรือนในเขตเทศบาล/

สุขภาพ และ 106.38 บาท/เดือน สำหรับครัวเรือนในชนบท ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเมืองจะเตรียมค่าใช้จ่ายผูกพันเพื่ออาหารประเภทข้าวและธัญญาพืชต่ำกว่าครัวเรือนในเขตชนบท ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการที่คนในเขตเมืองบริโภคอาหารประเภทแป้งค่อนข้างน้อย และบริโภคอาหารนอกบ้านค่อนข้างมาก ในทางตรงกันข้าม พบว่าครัวเรือนในเขตเมืองให้ความสำคัญกับการบริโภคอาหารชนิดอื่น ๆ และสินค้าที่ไม่ใช่อาหารค่อนข้างมาก จึงมีค่าใช้จ่ายผูกพันเพื่อสินค้าเหล่านี้มากกว่าครัวเรือนในเขตชนบท การเปลี่ยนแปลงทางด้านราคาสินค้าจึงมีผลกระทบต่อสวัสดิการความเป็นอยู่ของครัวเรือนในที่ต่าง ๆ ไม่เท่ากัน เช่น ราคาข้าวที่สูงขึ้นจะส่งผลให้ครัวเรือนต่าง ๆ ต้องจัดสรรรายจ่ายที่มากขึ้นสำหรับการบริโภคข้าว แต่เนื่องจากความผูกพันในการใช้จ่ายที่ไม่เท่ากัน จึงอาจมีผลกระทบกับค่าใช้จ่ายผูกพันของคนในชนบทมากกว่า ทำให้ครัวเรือนเหล่านี้มีรายได้ (รายจ่าย) เหลือเพื่อการบริโภคสินค้าอื่น ๆ น้อยลง ผลกระทบในเชิงสวัสดิการจึงอาจจะมากกว่า และในทางตรงกันข้ามการขึ้นราคาสินค้าชนิดอื่น เช่น เนื้อ ปลา ผัก หรือสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร ก็อาจส่งผลกระทบต่อสวัสดิการความเป็นอยู่ของคนในเขตเมืองมากกว่าในชนบท

เมื่อพิจารณาระดับการใช้จ่ายผูกพันโดยรวม ณ ราคากรุงเทพ พบว่า ระดับการใช้จ่ายผูกพันของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครสูงสุด (1,489.70 บาท/เดือน) ตามด้วย ระดับการใช้จ่ายผูกพันของครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขภาพ และชนบท (573.16 บาท/เดือน และ 399.27 บาท/เดือน) ตามลำดับ ระดับการใช้จ่ายนี้เป็นระดับการใช้จ่ายสำหรับผู้ใหญ่ 1 คน (ในกรณีของเด็กก็มีผลในทำนองเดียวกัน) จึงแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในระดับมาตรฐานการครองชีพ ความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของครัวเรือนต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ตัวอย่าง เช่น ถ้าใช้ครัวเรือนกรุงเทพมหานคร เป็นฐานรายได้ระดับต่ำสุด 1,489.70 บาท/เดือน ซึ่งไม่มีผลต่อระดับอรรถประโยชน์ของครัวเรือนเลย ในขณะที่ถ้าครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขภาพ หรือครัวเรือนในชนบท ได้รับเงินจำนวนเดียวกันไปใช้จ่ายจะถือว่าได้เพิ่มพูนอรรถประโยชน์แก่คนเหล่านี้ไม่น้อย แม้ความแตกต่างของระดับราคาระหว่างภาคจะมีอยู่พอสมควร แต่ตัวเลขเหล่านี้ก็ชี้ให้เห็นว่า มาตรฐานการครองชีพของคนในกรุงเทพมหานครถูกวางไว้สูงกว่ามาตรฐานของคนในส่วนอื่น ๆ ของประเทศมาก ประเด็นดังกล่าวนี้มีผลกระทบเชิงนโยบายที่น่าสนใจหลายประการ โดยเฉพาะในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจจากกรุงเทพมหานครสู่ภูมิภาคต่าง ๆ องค์กรวิจัยนี้จะจำกัดประเด็นการวิเคราะห์ไว้ที่ความสัมพันธ์ระหว่างค่าผู้ใหญ่สมมูล และการวัดการกระจายรายได้ ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 5.2 และ 5.3

5.1.2 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ (รายจ่ายเพื่อการบริโภค)

โดยทั่วไปแล้ว ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภค (ϵ_r) จะมีค่ามากกว่า 0 (ในกรณีที่เป็นการบริโภค) ซึ่งหมายความว่าครัวเรือนผู้บริโภคจะซื้อสินค้าเพิ่มขึ้นถ้ามีรายได้เพิ่มขึ้น ขนาดของความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ บอกให้รู้ว่าสินค้าใดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครัวเรือน ($\epsilon_r < 1$) และสินค้าใดเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยสำหรับครัวเรือน ($\epsilon_r > 1$) จึงสามารถเปรียบเทียบได้ถึงระดับความจำเป็นในหมู่ครัวเรือนประเภทต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาจากค่าประมาณในตารางที่ 14-23 เป็นการเฉลียพบว่า ผลการประมาณค่าที่ได้ อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าค่าประมาณของงานวิจัยชิ้นอื่น ๆ (ตามรายละเอียดในตารางที่ 24) ตัวอย่างเช่น ข้าวในงานนี้ ($\epsilon_r \approx 0$) Isra (1993) ได้ค่าเป็นประมาณ 0.7-1.0 สำหรับข้าว Mason et al. (1987, อ้างถึงใน ดิเรก, 2532) ได้ค่าเป็น 0.722 สำหรับอาหาร Suchart (1989) ได้ค่าเป็น 0.149 สำหรับอาหาร และประสาร (1983) ได้ค่าเป็น 0.401 สำหรับข้าว มูลเหตุสำคัญแห่งความแตกต่างน่าจะเป็นความเอนเอียงที่เกิดจากขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน ที่มีอยู่ในงานอื่น ๆ และถูกตัดออกไปในงานวิจัยนี้นั่นเอง

เมื่อพิจารณาเป็นรายสินค้าพบว่า สินค้าประเภทอาหารทุกชนิด และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์เป็นสินค้าที่จำเป็นสำหรับครัวเรือน ระดับความจำเป็นจะมากหรือน้อยสะท้อนให้เห็นได้จากค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ (ϵ_r) ว่าต่ำหรือสูงแค่ไหน ค่า ϵ_r ซึ่งให้เห็นว่าสินค้าที่จำเป็นที่สุด คือ ข้าวและธัญพืช เพราะการเปลี่ยนแปลงทางรายได้มีอิทธิพลต่อระดับของอุปสงค์น้อยมาก (ϵ_r เข้าใกล้ศูนย์) สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงที่ว่าข้าวและธัญพืชเป็นอาหารหลักที่สำคัญของครัวเรือนไทยทุกประเภท ไม่ว่าจะอาศัยในกรุงเทพมหานครหรือเขตเมืองหรือชนบท ในขณะที่เนื้อและสัตว์น้ำ ผักและผลไม้ และอาหารอื่น ๆ มีระดับความจำเป็นปานกลาง การเปลี่ยนแปลงทางรายได้ 1% มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับของอุปสงค์ประมาณ 0.2-0.4%

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสินค้าพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางรายได้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ของสินค้าที่ไม่ใช่อาหารทุกชนิดค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าบ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน และการเดินทางและการสื่อสาร ซึ่งมีลักษณะเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยความยืดหยุ่นต่อรายได้มีค่ามากกว่า 1 สำหรับครัวเรือนทุกประเภท แสดงให้เห็นว่าถ้ารายได้ (หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภค) ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นแล้ว อุปสงค์ และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าเหล่านี้

ก็จะเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าอัตราเพิ่มขึ้นของรายได้อื่น ๆ และเพิ่มขึ้นมากกว่าอัตราเพิ่มขึ้นของอุปสงค์ และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าอื่น ๆ ดังนั้น ในระยะยาวที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวแล้ว สัดส่วนการใช้จ่ายเพื่อสินค้าที่ไม่ใช่อาหารในรายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนจึงเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นจริงที่เกิดขึ้นดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2

ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ ความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางรายได้ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และครัวเรือนในชนบท เมื่อพิจารณาว่าระดับความจำเป็นขึ้นอยู่กับขนาดของค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้หรือรายจ่าย (ϵ) ก็จะเห็นได้ว่าสำหรับข้าวและธัญพืช อาหารอื่น ๆ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ บ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน และสินค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาหารแล้ว ระดับความจำเป็นสำหรับครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมากกว่าในกรณีของครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และครัวเรือนในชนบท ในทางตรงกันข้ามสำหรับสินค้าอื่น ๆ นอกจากนี้ เช่น เนื้อและสัตว์น้ำ ผักและผลไม้ เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย และการเดินทางและการสื่อสาร พบว่าเป็นสินค้าที่มีระดับความจำเป็นสำหรับครัวเรือนในชนบทมากกว่าสำหรับครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ

5.1.3 ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_{ii})

ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_{ii}) แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ของสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง (เพิ่มขึ้นหรือลดลง) ของราคาสินค้าชนิดนั้น โดยทั่วไปแล้วความยืดหยุ่นต่อราคาของสินค้าประเภทอาหาร และเครื่องดื่มมีค่าค่อนข้างต่ำ และน้อยกว่า 1 (Inelastic) แสดงให้เห็นว่าสินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าที่ผู้บริโภคจำเป็นต้องบริโภคในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงทางราคาจึงมีอิทธิพลต่อระดับของอุปสงค์ค่อนข้างน้อย ที่เห็นได้ชัดคือ ข้าวและธัญพืช ซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทย ที่มีค่าความยืดหยุ่นต่อราคาต่ำมากจนเกือบเป็นศูนย์สำหรับครัวเรือนทุกประเภท ในอีกด้านหนึ่งสินค้าที่ไม่ใช่อาหารมีความยืดหยุ่นสูง (Elastic) และมีค่าความยืดหยุ่นประมาณหรือมากกว่า 1 ลักษณะอุปสงค์ดังกล่าวมาทั้งสองกรณีนี้มีนัยในเชิงนโยบายที่สำคัญหลายประการ เช่น การขึ้นราคาสินค้า (หรือการเพิ่มภาษี) จะทำให้ผู้ผลิต (หรือรัฐซึ่งเป็นผู้เก็บภาษี) มีรายรับเพิ่มขึ้นถ้าค่าความยืดหยุ่นต่ำ (น้อยกว่า 1) หรือมีรายได้อันลดลงถ้าค่าความยืดหยุ่นสูง (มากกว่า 1) ประเด็นหลังเห็นได้ชัดในกรณีของสินค้าบ้านและค่าใช้จ่าย

เกี่ยวกับบ้าน และการเดินทางและการสื่อสาร ที่สำคัญ ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาที่ดีแสดงว่าการเปลี่ยนแปลงทางราคาจะไม่ทำให้มีการปรับเปลี่ยนระดับของอุปสงค์มีมากพอ จึงส่งผลต่อรายได้ที่แท้จริง (Real Income) และระดับอรรถประโยชน์ของผู้บริโภคค่อนข้างมาก

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของครัวเรือนประเภทต่าง ๆ เห็นได้ว่าไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจน ยกเว้นเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ และสินค้าบ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน ที่ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาในกรณีครัวเรือนในกรุงเทพมหานครต่ำกว่าในกรณีครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และครัวเรือนในเขตชนบท ซึ่งอาจเกิดจากลักษณะวิถีชีวิตที่แตกต่างกันระหว่างคนกรุงเทพมหานครกับคนในต่างจังหวัด โดยสินค้าเหล่านี้อาจเป็นสินค้าที่ใช้เป็นปกติในชีวิตประจำวันของคนกรุงเทพมหานครมากกว่า การปรับระดับอุปสงค์เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางราคาจึงมีค่อนข้างน้อย ในทางตรงกันข้าม กรณีเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย มีค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสูงสุดในกรณีของคนกรุงเทพมหานคร ก็อาจเกิดจากความเป็นจริงที่ว่า ลักษณะการตลาดของสินค้าประเภทนี้ช่วยให้คนกรุงเทพมหานครมีโอกาสเลือกมาก การตอบสนองของอุปสงค์ต่อราคาจึงมีมากกว่า

เมื่อทำการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการศึกษานี้กับงานในอดีต (ตารางที่ 24) จะเห็นความแตกต่างที่ค่อนข้างชัดเจนในกรณีสินค้าประเภทอาหาร ซึ่งผลการประมาณค่าที่ได้ค่อนข้างต่ำกว่าผลการประมาณของงานในอดีตหลายชิ้น หากแต่ใกล้เคียงกับ Suchart (1989) อย่างไรก็ตามในกรณีสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร ผลที่ได้ตรงกับกรณีของ Isra (1993) ที่แสดงให้เห็นว่าสินค้าเหล่านี้มีความยืดหยุ่นต่อราคาค่อนข้างสูง (Elastic)

5.1.4 ค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_{ij})

ค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_{ij}) แสดงให้เห็นถึงระดับการทดแทนกันได้ (Substitution) หรือระดับการใช้ร่วมกัน (Complementarity) ระหว่างสินค้าสองชนิด โดย (ϵ_{ij}) จะอธิบายว่าเมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งเปลี่ยนไป จะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับอุปสงค์ของสินค้าอีกชนิดหนึ่งอย่างไร ในกรณีที่ $\epsilon_{ij} > 0$ อาจกล่าวได้ว่าสินค้า i ใช้ทดแทนสินค้า j ได้ เมื่อราคาสินค้า j เพิ่มขึ้น อุปสงค์ของสินค้า i จึงเพิ่มขึ้นเพื่อนำมาใช้แทนสินค้า j ในกรณีที่ $\epsilon_{ij} < 0$ ก็อาจกล่าวได้ว่า สินค้าทั้งสองชนิดต้องใช้ร่วมกัน การที่ราคาของสินค้า j เพิ่มขึ้นทำให้อุปสงค์ของสินค้า j ลดลง และส่งผลต่อเนื่องกับสินค้า i ที่ต้องใช้ร่วมกัน ทำให้อุปสงค์ของสินค้า i ลดตามลง

ไปด้วย และเนื่องจากสินค้าหลายประเภท โดยเฉพาะอาหารเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ การขึ้นราคาสินค้าเหล่านี้จึงทำให้รายได้ที่แท้จริงลดลง ส่งผลให้อุปสงค์ของสินค้าชนิดต่าง ๆ ลดลงด้วย ผลการประมาณค่าโดยส่วนใหญ่จึงชี้ว่าสินค้าหลาย ๆ คู่มีลักษณะที่ใช้ร่วมกัน ข้อยกเว้นคือ บ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางและการสื่อสาร ซึ่งแสดงความเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนสินค้าชนิดอื่น ๆ ได้ เนื่องจากอุปสงค์ของสินค้าชนิดอื่น ๆ จะเพิ่มขึ้นเมื่อราคาสินค้าเหล่านี้สูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลทางด้านราคาสินค้าที่ถูกกลบโดยเปรียบเทียบมีมากกว่าอิทธิพลทางด้านรายได้ที่แท้จริงที่ลดลง

5.2 ค่าผู้ใหญ่สมมูลย์

ค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ได้จากการหาค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของค่าใช้จ่ายผูกพันเพื่อการบริโภคเป็นรายสินค้าของเด็กโดยเฉลี่ยเปรียบเทียบกับผู้ใหญ่ในครัวเรือนแต่ละประเภท คือ ครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และครัวเรือนในชนบท (ตามสมการ 9) ผลการคำนวณได้แสดงไว้โดยละเอียดในตารางที่ 11-13

ค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ (Adult Equivalence Scale) เป็นการเปรียบเทียบว่าโดยรวมแล้วเด็กมีความจำเป็นในการบริโภคเป็นร้อยละเท่าใดของความจำเป็นในการบริโภคของผู้ใหญ่ โดยการใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของข้อมูลระดับค่าใช้จ่ายที่ผูกพันในการบริโภคสินค้าชนิดต่าง ๆ ทั้ง 10 ชนิด ตามสมการ (9) ได้ว่า ค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ของเด็กในกรุงเทพมหานคร เด็กในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และเด็กในชนบทมีค่าเป็น 0.2588, 0.5715, และ 0.5323 ตามลำดับ ซึ่งมีหมายความว่า ความจำเป็นในการบริโภคของเด็กในกรุงเทพมหานคร ในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และในชนบทมีค่าเป็นร้อยละ 25.88, 57.15, และ 53.22 ของผู้ใหญ่ในแต่ละพื้นที่ตามลำดับ การที่ค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ของเด็กมีค่าต่ำสุดในกรุงเทพมหานคร ตามด้วยค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ของเด็กในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และเด็กในเขตชนบท ตามลำดับนั้น หมายความว่าเด็กในกรุงเทพมหานครได้รับความสำคัญในเชิงการบริโภคโดยเปรียบเทียบกับผู้ใหญ่น้อยกว่าเด็กในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และชนบท (ซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างจากความสำคัญในเชิงการผลิตที่ โดยเปรียบเทียบแล้ว เด็กชนบทสามารถช่วยครอบครัวหารายได้ได้มากกว่าเด็กในเมือง)

การที่ค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ของเด็กในกรุงเทพมหานครมีค่าต่ำสุดและต่ำกว่าค่าผู้ใหญ่สมมูลย์ของเด็กในส่วนอื่น ๆ ของประเทศถึงครึ่งนั้น เป็นการมองในเชิงเปรียบเทียบกับผู้ใหญ่เท่านั้น เมื่อ

พิจารณาเปรียบเทียบกับเด็กด้วยกันแล้ว ยังกล่าวได้ว่า ความจำเป็นในการบริโภคของเด็กใน กรุงเทพมหานคร (385.53 บาท/เดือน) มีมากกว่าความจำเป็นในการบริโภคของเด็กในส่วนอื่น ๆ ของประเทศ (327.56 บาท/เดือน และ 212.53 บาท/เดือน) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความเป็นเมืองทำให้ความจำเป็นในการบริโภคของเด็กเพิ่มขึ้น และในทำนองเดียวกันความเป็นเมืองก็ทำให้ความจำเป็นในการบริโภคของผู้ใหญ่เพิ่มขึ้นเช่นกัน (1489.70 บาท/เดือน, 573.16บาท/เดือน, และ 399.27 บาท/เดือน ตามลำดับ) ซึ่งความแตกต่างของระดับความจำเป็นและผูกพันในการบริโภค (ของเด็กหรือผู้ใหญ่) ในกรุงเทพมหานคร ในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และในเขตชนบทที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของคนไทยที่อาศัยอยู่ในแต่ละพื้นที่ได้ในระดับหนึ่ง

5.3 ปัญหาการกระจายรายได้

ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทยได้เปลี่ยนไปในสองลักษณะ คือ สัดส่วนคนจนในจำนวนประชากรทั้งประเทศได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นบางปีที่มีปัญหาทางด้านผลผลิตและราคาผลิตผลภาคเกษตร และความไม่เท่าเทียมทางรายได้เพิ่มขึ้นโดยตลอด ข้อสรุปดังกล่าวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศ ที่จะเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ว่าเป็นธรรม

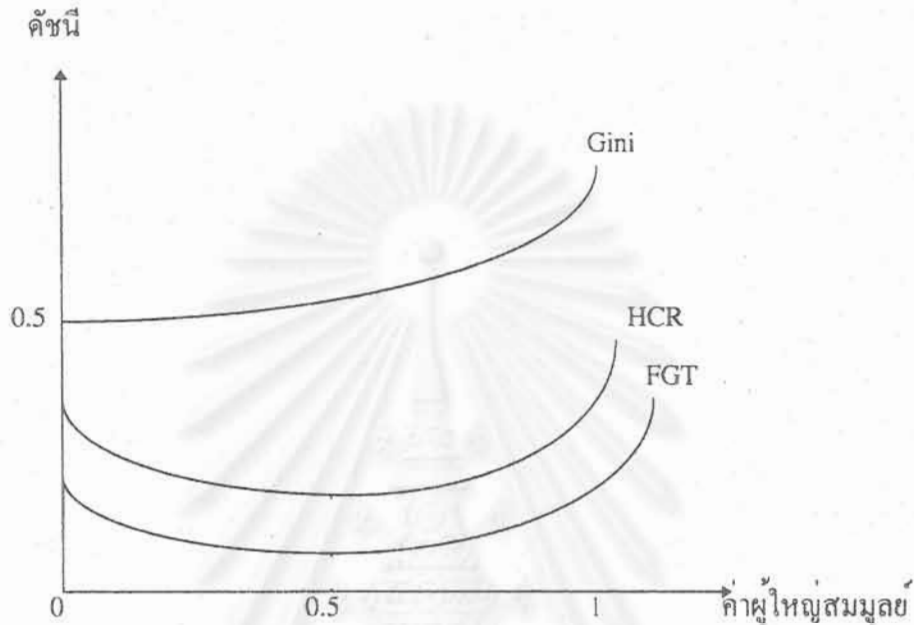
โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงทางการกระจายรายได้ดังกล่าวมานั้น วางรากฐานอยู่บนการวิเคราะห์รายได้ต่อหัวของประชากร ซึ่งเป็นหน่วยในการวัดหน่วยหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาปัญหาการกระจายรายได้ และเป็นหน่วยในการวัดที่การศึกษาในประเทศไทยได้ใช้มาโดยตลอดโดยเฉพาะในช่วง 2 ทศวรรษหลังนี้ อย่างไรก็ตาม การใช้รายได้ต่อหัวมีข้ออ่อนจากความเป็นจริงที่ว่าความต้องการในการบริโภคของคนต่างเพศและวัยย่อมไม่เท่ากัน และการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือนขนาดใหญ่ มีการประหยัดต่อขนาด การใช้รายได้ต่อหัว (หรือบุคคลในงานวิจัยนี้) เป็นตัววัด จึงไม่น่าจะถูกต้อง ยิ่งเมื่อนำเอาความเป็นจริงที่ว่าขนาดของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำแตกต่างไปจากขนาดของครัวเรือนที่มีรายได้สูงมาพิจารณา ผลการศึกษาของ Coulter, Cowell, and Jenkins (1992) จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะความสัมพันธ์ในเชิง Convex ระหว่างหน่วยในการวัดและค่าดัชนีวัดการกระจายรายได้ อาจชี้ให้เห็นว่า ปัญหาการกระจายรายได้ที่ได้เคยประมาณกันมานั้น อาจจะสูงกว่าที่เป็นจริง และการเปลี่ยนแปลงทางด้านขนาดและ โครงสร้างของครัวเรือนที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคหรือชุมชนนั้น อาจจะส่งผลให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการกระจายรายได้ในช่วงที่ผ่านมาที่แตกต่างไปจากเดิมได้

ข้อมูลในตารางที่ 25-33 ซึ่งให้เห็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับหน่วยในการวัดปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทยรวม 3 ประการ ประการแรก ความสัมพันธ์ในเชิง Convex ที่ Coulter, Cowell, and Jenkins (1992) กล่าวถึงนั้นเป็นจริง สำหรับประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2531-2535 ประการที่สอง ขนาดของความเป็น Convex (พิจารณาจากความลาดชันของเส้นโค้ง) มีมากในกรณีดัชนี HCR และ FGT² ซึ่งใช้วัดความยากจน ค่าของดัชนีเมื่อวัดโดยค่าผู้ใหญ่มูลค่าต่ำกว่าเมื่อวัดด้วยครัวเรือนหรือบุคคล และประการที่สาม ขนาดของความเป็น Convex มีน้อย ในกรณีดัชนี Gini ซึ่งใช้วัดปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน ค่าของดัชนีต่ำสุดเมื่อใช้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวัดและสูงสุดเมื่อใช้รายได้ต่อหัวหรือบุคคลเป็นหน่วยในการวัด ซึ่งเป็นผลการศึกษาที่ค่อนข้างสอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยในการวัดกับค่าของดัชนี ก่อนงานของ Coulter, Cowell, and Jenkins (1992) ที่สำคัญที่สุด ข้อสรุปทั้งสามประการนี้ค่อนข้างจะเป็นจริงตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา คือ พ.ศ. 2531, 2533 และ 2535 (รูปที่ 6) ไม่ว่าจะพิจารณาในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และเขตเมือง/ชนบท จึงเห็นได้ว่า ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในประเทศไทย³ จริง ๆ แล้วอาจจะไม่สูงอย่างที่เรเคยคิด ในทำนองเดียวกัน ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ก็อาจไม่รุนแรงอย่างที่เคยประมาณไว้เช่นกัน

เมื่อพิจารณาลงไปในระดับภูมิภาคและเขตเมือง/ชนบทแล้ว ไม่ว่าจะใช้อะไรเป็นหน่วยในการวัดยังคงได้ภาพของปัญหาการกระจายรายได้ในลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากที่เคยทราบกันนัก ปัญหาความยากจนในประเทศไทย เป็นปัญหาที่กระจุกตัวอยู่นอกเขตเทศบาล นั่นคือ กระจุกตัวอยู่มากในเขตสุขาภิบาล ตามด้วยในเขตชนบท ข้อสรุปนี้อาจจะดูแตกต่างไปจาก Medhi, Pranee, and Suphat (2534) บ้าง เนื่องจากงานดังกล่าวใช้เส้นความยากจนของชนบทกับครัวเรือนในเขตสุขาภิบาล ปัญหาความยากจนในเขตสุขาภิบาลจึงต่ำกว่าที่คำนวณได้ในงานวิจัยนี้ ซึ่งใช้เส้นความยากจนของเมืองกับครัวเรือนในเขตสุขาภิบาล ในระดับภูมิภาค ภาคอีสานยังคงมีปัญหาคความยากจนสูงสุด รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ตามลำดับ ในทางตรงกันข้าม ดัชนี Gini แสดงให้เห็นปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในระดับที่ใกล้เคียงกัน (0.4-0.5) ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค เขตเมือง/ชนบท และดัชนี Gini ก็ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้รุนแรงเป็นพิเศษในเขตสุขาภิบาล ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคกลาง ตามลำดับ

² ข้อสรุปนี้อยู่ภายใต้ข้อสมมติที่ว่า เส้นความยากจนมีลักษณะที่ไม่เป็นพลวัต กล่าวคือ ตะกร้าของสินค้าคงที่ การเปลี่ยนแปลงของเส้นความยากจนเกิดจากอิทธิพลทางด้านราคาเท่านั้น

รูปที่ 6 ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์และดัชนีวัดการกระจายรายได้ในประเทศไทย

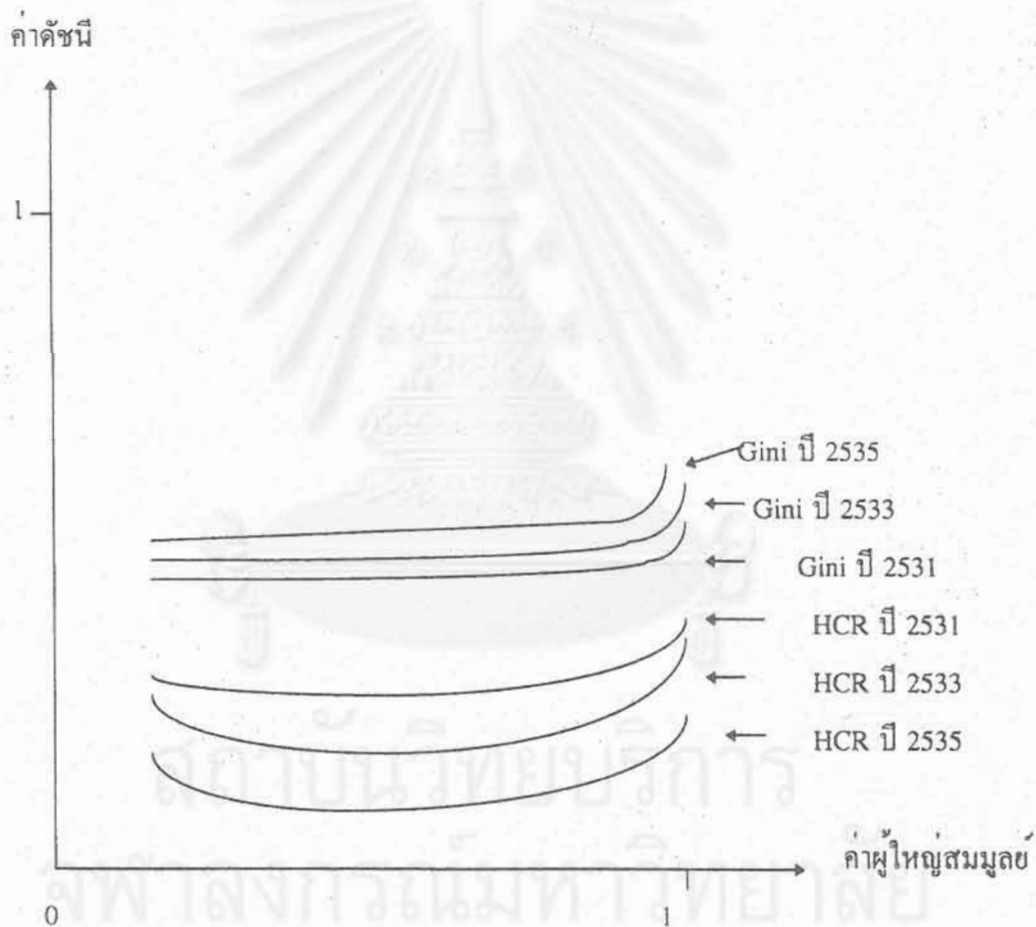

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาทางด้านการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทย ในระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2531, 2533, และ 2535 แล้ว อาจได้ข้อสรุปที่สำคัญว่า ในระดับประเทศแล้วปัญหาความยากจนไม่ว่าจะใช้อะไรเป็นหน่วยในการวัดยังคงมีแนวโน้มจะลดลงตลอดช่วงระหว่าง พ.ศ. 2531, 2533, และ 2535 และในทางตรงกันข้าม ความไม่เท่าเทียมทางรายได้เพิ่มขึ้นตลอดช่วงดังกล่าว ข้อสรุปนี้ยังคงเป็นจริงในระดับภูมิภาคและในระดับชุมชน ถึงแม้จะมีข้อยกเว้นอยู่บ้างในบางกรณี (กล่าวคือ ความยากจนเพิ่มขึ้นและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ลดลงในบางภูมิภาคและบางช่วงเวลา) แต่ความแตกต่างไม่น่าจะมีนัยสำคัญ

ท้ายที่สุด ข้อมูลในตารางที่ 34 แสดงว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการกระจายรายได้ระหว่าง พ.ศ. 2531-33 และ พ.ศ. 2533-35 นั้นมีความแตกต่างกันระหว่างหน่วยในการวัดแต่ละประเภทในลักษณะที่ชี้ให้เห็นว่าความลาดชันของเส้นโค้งที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีวัดการกระจายรายได้และค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ (Convexity) ได้ลดลงในระหว่าง 2 ช่วงเวลาดังกล่าว (รูปที่ 7) ดังนั้นในระยะยาวแล้วจึงมีความเป็นไปได้ที่เส้นโค้งดังกล่าวของแต่ละช่วงเวลาในอนาคตจะตัดกันถ้าการเปลี่ยนแปลงทางด้านขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนมีมากพอ และอาจทำ

ให้ได้ภาพการเปลี่ยนแปลงทางการกระจายรายได้ในประเทศไทยที่แตกต่างกันระหว่างการใช้หน่วยในการวัดแต่ละประเภท การใช้ค่าใช้จ่ายต่อหัววัดปัญหาความยากจนออกมาว่ากำลังลดลง หรือวัดค่า Gini ออกมาว่ากำลังเพิ่มขึ้นอาจไม่ถูกต้องและผิดจากความเป็นจริงเมื่อวัดโดยใช้ค่าผู้ใหญ่มูลย

รูปที่ 7 การเปลี่ยนแปลงของการกระจายรายได้ในประเทศไทย

ผลสรุปดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ ชี้ว่าปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทยอาจรุนแรงน้อยกว่าที่เคยวัดได้และหน่วยในการวัดไม่ใช่ปัญหาสำคัญที่จะทำให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการกระจายรายได้แตกต่างไปจากที่เคยรู้กัน แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้นั้นยังคงชัดเจนทั้งในแง่ของเวลา และในระดับ

ภาคตัดขวาง ที่ความยากจนจะดำในภูมิภาคที่มีระดับความไม่เท่าเทียมทางรายได้สูง นโยบายการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในเขตชนบท ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการกระจายรายได้และการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ จึงเป็นสิ่งที่รัฐควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ ถ้ายังมีความต้องการแก้ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมควบคู่ไปกับการรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1. บทสรุป

งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัญหาการกระจายรายได้ที่ได้ตัดทิ้งซึ่งความเอนเอียงที่อาจจะเกิดขึ้นจากที่ตั้ง ขนาด และโครงสร้างของครัวเรือน โดยการแยกครัวเรือนออกเป็น 3 ประเภท คือ ครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และครัวเรือนในชนบท แยกสินค้าออกเป็น 10 ประเภทคือ ข้าวและธัญพืช เนื้อและสัตว์น้ำ ผักและผลไม้ อาหารอื่น ๆ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย บ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน การเดินทางและการสื่อสาร การรักษาพยาบาล การศึกษาและการพักผ่อน และสินค้าที่ไม่ใช่อาหารอื่น ๆ

ผลการประมาณค่าเกี่ยวกับอุปสงค์ของผู้บริโภค ซึ่งให้เห็นความแตกต่างระหว่างค่าประมาณของงานในอดีตและค่าประมาณของงานนี้ ความแตกต่างดังกล่าวนี้ เกิดจากการตัดความเอนเอียงที่เกิดจากที่ตั้ง ขนาด และโครงสร้างของครัวเรือนออกไป ที่สำคัญคือ ระดับการใช้จ่ายผูกพันของเด็กและผู้ใหญ่ในครัวเรือนแต่ละประเภท ที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ระดับการใช้จ่ายผูกพันสำหรับผู้ใหญ่สูงสุดในครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ตามด้วยครัวเรือนในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และครัวเรือนในเขตชนบท ระดับการใช้จ่ายผูกพันของเด็กมีแนวโน้มในลักษณะเดียวกัน ระดับการใช้จ่ายผูกพันจึงขึ้นอยู่กับระดับความเป็นเมืองของที่ตั้งของครัวเรือน ผลการประมาณค่าที่ได้จึงแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำสุดของครัวเรือนไทยในส่วนต่าง ๆ ของประเทศอย่างชัดเจน

ในด้านการตอบสนองของอุปสงค์ต่อรายได้หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือน ผลการประมาณชี้ให้เห็นว่า ข้าวและธัญพืช เป็นอาหารหลักที่จำเป็นที่สุดสำหรับครัวเรือนไทยทุกประเภท เพราะความยืดหยุ่นต่อรายจ่ายมีค่าต่ำมาก การเปลี่ยนแปลงของระดับรายจ่ายของครัว

เรือนแทบไม่ทำให้ครัวเรือนปรับระดับการบริโภคแต่อย่างใด สินค้าอาหารประเภทอื่น ๆ เช่น เนื้อและสัตว์น้ำ ผักและผลไม้ และอาหารอื่น ๆ ก็มีลักษณะเป็นสินค้าจำเป็น แต่ในระดับที่น้อยกว่า ในขณะที่สินค้าที่ไม่ใช่อาหารแทบทุกประเภทมีลักษณะที่ค่อนข้างยืดหยุ่นสูง อุปสงค์มีการเปลี่ยนแปลงตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางรายจ่ายค่อนข้างมาก นอกจากนี้แล้ว ระดับของความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย ยังแตกต่างกันไปตามประเภทของครัวเรือนอีกด้วย

เมื่อพิจารณาทางการตอบสนองต่อราคา โดยเฉพาะการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางราคาของสินค้าแต่ละชนิดเอง ก็แสดงให้เห็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ข้าวและธัญพืช มีความยืดหยุ่นต่อราคาต่ำสุด ตามด้วยอาหารประเภทต่าง ๆ ในขณะที่สินค้าที่ไม่ใช่อาหารมีความยืดหยุ่นต่อราคาสูง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อราคาสินค้าอาหาร โดยเฉพาะข้าวและธัญพืช เช่น นโยบายภาษี จะส่งผลกระทบต่อรายได้ที่แท้จริงและสวัสดิการทางเศรษฐกิจของครัวเรือนต่าง ๆ ค่อนข้างมาก

ในด้านการตอบสนองต่อราคาสินค้าชนิดอื่น ค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา แสดงให้เห็นว่าสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ใช้ร่วมกัน ยกเว้นบ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน และการเดินทางและการสื่อสาร ซึ่งการขึ้นราคาของสินค้าเหล่านี้จะส่งผลให้อุปสงค์ของสินค้าประเภทอื่น ๆ มีมากขึ้น

จากระดับการใช้จ่ายผูกพันที่ครัวเรือนแต่ละประเภทจัดสรรให้กับผู้ใหญ่และเด็ก งานวิจัยนี้ได้ทำการประมาณค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ขึ้นมาและได้พบว่าค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ของเด็กมีค่าต่ำสุดในกรุงเทพมหานคร รองลงมาคือค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ของเด็กในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และเด็กในเขตชนบท ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่าเด็กในกรุงเทพมหานครได้รับความสำคัญในการบริโภคโดยเปรียบเทียบกับผู้ใหญ่ น้อยกว่าเด็กในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล และชนบท (ซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างจากความสำคัญในเชิงการผลิตที่เด็กชนบทสามารถช่วยครอบครัวหารายได้ได้มากกว่าเด็กในเมือง) ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ดังกล่าวนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการคำนวณค่าดัชนี HCR และ FGT² ที่ใช้วัดความยากจน และดัชนี Gini ที่ใช้วัดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ เพื่อทดสอบว่าค่าของดัชนีเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยที่ใช้ในการวัดจากครัวเรือน เป็นค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ และบุคคล (ต่อหัว)

ผลการคำนวณชี้ให้เห็นว่า ปัญหาความยากจนมีน้อยในพื้นที่ที่มีปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้มาก และค่าของดัชนีต่าง ๆ น่าจะมีความสัมพันธ์ในเชิง Convex กับหน่วยในการวัดตามที่ Coulter, Cowell, และ Jenkins (1992) ได้ชี้ไว้ ซึ่งแสดงว่าระดับปัญหาการกระจายรายได้ (ทั้งความยากจนและความไม่เท่าเทียมทางรายได้) ในประเทศไทยที่วัดกันมา (โดยใช้บุคคลหรือต่อหัวเป็นหน่วยวัด) อาจสูงกว่าที่ควรจะเป็น แต่การเปลี่ยนแปลงทางด้านขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนไม่ได้มีมากพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ Convexity ในระดับที่จะทำให้ข้อสรุปเกี่ยวกับแนวโน้มของปัญหาการกระจายรายได้ผิดไปจากที่ได้สรุปกันมาว่า ความยากจนลดลงและความไม่เท่าเทียมทางรายได้เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ในเชิง Convex ที่พบยังคงชี้ให้เห็นว่า ในสภาวะที่ภาครัฐพยายามกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคและการย้ายถิ่นของประชากรเปลี่ยนไปนั้น อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนในอนาคต และอาจมากพอที่จะส่งผลให้การศึกษาปัญหาการกระจายรายได้โดยใช้บุคคลหรือต่อหัวเป็นหน่วยในการวัดให้คำตอบที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของปัญหาความยากจนและปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ผิดไปจากที่ควรจะเป็นได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่สมควรได้รับการศึกษาต่อไป

6.2. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้รับเริ่มทำการศึกษาอุปสงค์ของผู้บริโภคควบคู่ไปกับปัญหาการกระจายรายได้ในประเทศไทย โดยใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ราคาสินค้า ที่ตั้ง ขนาด และโครงสร้างของครัวเรือนต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้ค่าประมาณต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษามีความเอนเอียงน้อยลง

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีจุดสำคัญบางประการที่ได้ถูกละเว้นไป และยังเป็นประเด็นที่สามารถจะนำมาแก้ไขปรับปรุงให้การศึกษาทางด้านนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การที่ตัวแบบในงานวิจัยนี้กำหนดให้ระดับการใช้จ่ายผูกพันของครัวเรือนแต่ละประเภท ขึ้นอยู่กับขนาด และโครงสร้างของครัวเรือน เป็นการมองในภาพเฉลี่ย (Average) เท่านั้น ในภาพของส่วนเพิ่ม (Marginal) ตัวแบบอาจปรับปรุงเพิ่มเติมได้โดยกำหนดให้ค่าใช้จ่ายหน่วยสุดท้ายเพื่อการบริโภคสินค้าแต่ละชนิดขึ้นกับขนาด และโครงสร้างครัวเรือนอีกด้วย การแยกย่อยผู้บริโภคออกเป็นชายและหญิง หรือโครงสร้างอายุที่ละเอียดขึ้น ก็จะทำให้ภาพของอุปสงค์ของผู้บริโภคที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น การให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้าจะช่วยแยกแยะความแตกต่างระหว่างคุณภาพสินค้า

ที่ครัวเรือนแต่ละประเภทบริโภคได้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะการแยกผู้บริโภคออกเป็นชั้นรายได้ หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภคอาจช่วยป้องกันปัญหาในประเด็นที่ว่าครัวเรือนที่มีฐานะไม่เท่าเทียมกัน อาจซื้อหาสินค้าที่มีคุณภาพและราคาแตกต่างกันมาบริโภคได้ คำนี้อัตราการกระจายรายได้ที่วัด โดยค่าผู้ใหญ่มุมมุขที่ได้จากตัวแบบอุปสงค์ของผู้บริโภคในลักษณะนี้ จะมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการสร้างตัวแบบให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมิใช่ไม่มีข้อเสีย เนื่องจากต้องแลกเปลี่ยน (Trade-off) กับความยุ่งยากในการประมาณค่าต่าง ๆ ที่เกิดจากขนาดและความไม่เป็นเชิงเส้น (Nonlinearity) ของตัวแบบที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วอาจไม่คุ้มกับผลได้ที่เพิ่มขึ้น เพราะอาจไม่สามารถแสวงหาข้อสรุปที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์จากตัวแบบดังกล่าวได้เลย

การประเมินเส้นความยากจน ซึ่งเป็นฐานในการศึกษาปัญหาความยากจนโดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับบรรทัดประโยชน์ของครัวเรือน อาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่แตกต่างไปจากแนวคิดเดิมที่ใช้ความต้องการทางโภชนาการเป็นหลักในการประเมิน สามารถทำได้โดยใช้ตัวแบบในลักษณะที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ผลที่ได้อาจทำให้มองเห็นปัญหาการกระจายรายได้ที่แตกต่างไปจากเดิม

ประการสุดท้าย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคดังแสดงไว้ในตารางที่ 9 และความที่ปัญหาการกระจายรายได้เป็นปัญหาระยะยาว การนำเอาค่าผู้ใหญ่มุมมุขที่ประมาณขึ้นในงานวิจัยนี้ไปคำนวณค่าดัชนีวัดความยากจนและความไม่เท่าเทียมทางรายได้เพื่อเปรียบเทียบกับงานในอดีต จะช่วยให้ทราบได้ว่าค่าความยากจนและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ที่ได้ประมาณขึ้นมานั้นมี Overestimation มากน้อยเพียงไร นอกจากนี้ การศึกษาที่มาของปัญหาการกระจายรายได้โดยใช้ประโยชน์จากค่าผู้ใหญ่มุมมุขที่มีอยู่ นี้ โดยการแยกวิเคราะห์ (Decompose) ตามภูมิภาค หรือปัจจัยอื่นๆตามสมการ (14) และ (15) อาจช่วยให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการกระจายรายได้ ตลอดจนมูลเหตุแห่งปัญหาการกระจายรายได้ที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อความรู้และความเข้าใจในปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมของประเทศต่อไป

ตารางที่ 1 รายได้ประชาชาติและรายจ่าย ที่ราคาตลาด พ.ศ. 2513, 2523, 2533, และ 2536
(ล้านบาท)

รายการ	2513	2523	2533	2536
GDP	147,385	658,509	2,191,094	3,161,374
การบริโภค	103,190	438,624	1,223,922	1,714,681
รายจ่ายรัฐ	16,578	81,431	206,841	325,525
การลงทุน	34,995	165,715	881,764	1,261,648
การเปลี่ยนแปลงสินค้า คงคลัง	2,736	8,330	18,150	3,357
การส่งออก	22,140	159,736	745,286	1,169,839
การนำเข้า	28,569	201,180	909,582	1,299,101
อื่น ๆ	- 3,685	5,853	24,713	- 14,575

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 ส่วนแบ่งและอัตราการขยายตัวขององค์ประกอบของรายได้ประชาชาติ

พ.ศ. 2513, 2523, 2533, และ 2536

(ร้อยละ)

รายการ	2513	2523	2533	2536
GDP	100.00	100.00	100.00	100.00
	(-)	(16.15)	(12.77)	(13.00)
การบริโภค	70.01	66.61	55.86	54.24
	(-)	(15.57)	(10.81)	(11.89)
รายจ่ายรัฐ	11.25	12.37	9.44	10.30
	(-)	(17.25)	(9.77)	(16.32)
การลงทุน	23.74	25.16	40.24	39.91
	(-)	(16.82)	(18.19)	(12.68)
การเปลี่ยนแปลง	1.86	1.26	0.83	0.10
สินค้าคงคลัง	(-)	(11.78)	(8.10)	(-43.02)
การส่งออก	15.02	24.26	34.01	37.00
	(-)	(21.85)	(16.65)	(16.22)
การนำเข้า	19.38	30.55	41.51	41.09
	(-)	(21.55)	(16.29)	(12.62)
อื่น ๆ	- 2.50	0.89	1.13	-0.46
	(-)	(-)	(-)	(-)

หมายเหตุ : - ไม่มีหรือไม่มีข้อมูล

ตัวเลขที่แสดงเป็นส่วนแบ่ง ตัวเลขในวงเล็บเป็นอัตราการขยายตัว

ที่มา : คำนวณจากตารางที่ 1

ตารางที่ 3 สภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาค แยกเป็นเขตเมืองและเขตชนบท

2505/06, 2511/12, และ 2518/19

(ร้อยละ)

ภาคและเขตเมือง/ชนบท	2505/06	2518/19	2511/12	2518/19
ทั่วประเทศ	57	33	39	31
ชนบท	61	37	43	35
เมือง	38	22	16	14
ตะวันออกเฉียงเหนือ	74	46	65	44
ชนบท	77	48	67	45
เมือง	44	38	24	20
เหนือ	65	35	36	33
ชนบท	66	36	37	34
เมือง	56	31	19	18
ใต้	44	33	38	31
ชนบท	46	35	40	33
เมือง	35	29	24	22
กลาง	40	16	16	14
ชนบท	40	15	16	15
เมือง	40	20	14	12
กรุงเทพมหานคร	28	12	11	12

หมายเหตุ : 1) ในปี 2518/19 เส้นความยากจนของเขตเมืองคือ 2,961 บาท/คน/ปี และเส้นความยากจนของเขตชนบท คือ 1,981 บาท/คน/ปี ใช้ดัชนีราคาผู้บริโภคปรับเส้นความยากจนในระหว่างปีที่สนใจกับปี 2518/19 ซึ่งเป็นปีฐาน

2) เขตเมือง หมายถึงเขตเทศบาลและสุขาภิบาลสำหรับสองสดมภ์แรก และหมายถึงเขตเทศบาลสำหรับสองสดมภ์หลัง เขตชนบท หมายถึง หมู่บ้านต่าง ๆ ในสองสดมภ์แรก และหมายถึงหมู่บ้านและสุขาภิบาลในสองสดมภ์หลัง

3) นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ รวมอยู่ในภาคกลาง ยกเว้นในปี 2518/19 ซึ่งถูกรวมไว้ในกรุงเทพมหานคร

ที่มา : ตารางที่ 3.1, Oey (1979)

ตารางที่ 4 ร้อยละของประชากรที่ตกอยู่ในความยากจนในแต่ละภูมิภาค แยกตามเขตเมือง/ชนบท
พ.ศ. 2518/19, 2523/24, 2528/29, และ 2531

ภาคและเขตเมือง/ชนบท	2518/19 ¹⁾	2523/24 ¹⁾	2528/29 ¹⁾	2531 ²⁾
ทั่วประเทศ	30.02	23.04	29.51	21.18
หมู่บ้าน	36.16	27.34	35.75	26.30
เขตสุขาภิบาล	14.76	13.47	18.55	12.17
เขตเทศบาล	12.53	7.51	5.90	6.11
ตะวันออกเฉียงเหนือ	44.92	35.93	48.17	34.56
หมู่บ้าน	48.54	37.92	50.49	36.77
เขตสุขาภิบาล	24.66	20.81	33.25	18.60
เขตเทศบาล	20.90	17.99	18.67	18.62
เหนือ	33.20	21.50	25.54	19.95
หมู่บ้าน	36.37	23.32	27.74	21.61
เขตสุขาภิบาล	19.23	16.16	20.19	15.14
เขตเทศบาล	17.84	8.03	6.87	10.53
ใต้	30.71	20.37	27.17	19.43
หมู่บ้าน	33.84	22.16	31.17	21.72
เขตสุขาภิบาล	18.14	6.75	8.07	10.20
เขตเทศบาล	21.69	15.20	8.61	10.81
กลาง	12.99	13.55	15.63	12.91
หมู่บ้าน	14.26	14.16	17.37	15.04
เขตสุขาภิบาล	7.99	11.62	11.36	5.90
เขตเทศบาล	11.45	11.74	8.87	7.73
กรุงเทพมหานคร	7.75	3.89	3.54	3.48
อาณาบริเวณโดยรอบ	11.97	9.15	8.83	6.58
ชั้นนอก	6.00	2.58	2.51	-
ชั้นใน	6.90	3.70	3.11	2.66

หมายเหตุ : เส้นความยากจนของชนบทคือ 1981, 3454, 3823 และ 4076 บาท/คน/ปี ในปี 2518/19, 2523/24, 2528/29 และ 2531 ตามลำดับ เส้นความยากจนของเขตเมืองคือ 2961, 5151, 5834, และ 6203 บาท/คน/ปี ตามลำดับ เขตสุขาภิบาลใช้เส้นความยากจนของชนบท

ที่มา : 1) ตารางที่ 2.15, Suganya and Somchai (1988)

2) ตารางที่ 2.10, Medhi, Pranee, and Suphat (1991).

ตารางที่ 5 ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ พ.ศ. 2506, 2512, และ 2515

(ร้อยละ)

การกระจายรายได้	2506	2512	2515
ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร			
20% ต่ำสุด	2.9	3.4	2.4
20% อันดับสอง	6.2	6.1	5.1
20% อันดับสาม	10.5	10.4	9.7
20% อันดับสี่	20.9	19.2	18.4
20% สูงสุด	59.5	60.9	64.4
1% สูงสุด	9.6	10.5	15.0
ดัชนีจินี ¹⁾	.5627	.5550	.6051
ดัชนีจินี ²⁾	.4559	.4822	.5348

หมายเหตุ : 1) คำนวณจากรายได้ที่เป็นตัวเงิน

2) คำนวณจากรายได้ที่ปรับแล้ว

ที่มา : ตารางที่ 9 และ 10, Medhi (1977).

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ พ.ศ.2518/19, 2523/24, 2528/29, และ 2531

(ร้อยละ)

การกระจายรายได้	2518/19 ¹⁾	2523/24 ¹⁾	2528/29 ¹⁾	2531 ²⁾
ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร				
20% ต่ำสุด	6.05	5.41	4.55	4.52
20% อันดับสอง	9.73	9.10	7.87	7.98
20% อันดับสาม	14.00	13.38	12.09	12.20
20% อันดับสี่	20.96	20.64	19.86	20.30
20% สูงสุด	49.26	51.47	55.63	54.98
10% สูงสุด	33.40	35.44	39.15	37.98
ดัชนีจีนิ	0.426	0.453	0.500	0.478

ที่มา : 1) ตารางที่ 2.2, Suganya and Somchai (1988).

2) ตารางที่ 6, Teerana (1990).

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 การแยกวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ พ.ศ. 2518/19, 2523/24, และ 2528/29

การแยกวิเคราะห์	2518/19	2523/24	2528/29
ความไม่เท่าเทียม (ดัชนี Shorrocks)	0.304	0.347	0.427
ภูมิภาค			
ระหว่างภาค	16.18	19.87	24.90
ภายในภาค	83.82	80.13	75.10
ที่ตั้ง			
ระหว่างที่ตั้ง	15.01	18.86	24.98
ภายในที่ตั้ง	84.99	81.14	75.02
ลักษณะชุมชน			
ระหว่างชุมชน	20.20	21.77	28.15
ภายในชุมชน	79.80	78.23	71.85
เพศของหัวหน้าครัวเรือน			
ระหว่างเพศ	0.28	0.52	0.76
ภายในเพศเดียวกัน	99.72	99.48	99.25
อายุของหัวหน้าครัวเรือน			
ระหว่างอายุต่างกัน	0.47	0.62	0.27
ภายในอายุเดียวกัน	99.53	99.38	99.73
การศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน			
ระหว่างการศึกษาที่ต่างกัน	-	15.14	20.00
ภายในการศึกษาเดียวกัน	-	84.86	80.00
ชั้นทางเศรษฐกิจสังคม			
ระหว่างชั้น	25.57	26.97	33.82
ภายในชั้น	74.43	73.03	66.18
อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
ระหว่างอาชีพ	22.62	24.02	31.31
ภายในอาชีพเดียวกัน	77.38	75.97	68.68
ภาคการผลิต			
ระหว่างภาคการผลิต	21.19	23.94	28.53
ภายในภาคการผลิตเดียวกัน	78.81	76.06	71.47

หมายเหตุ : - ไม่มีหรือไม่มีข้อมูล

ที่มา : Table 2.7, Suganya and Somchai (1988).

ตารางที่ 8 ดัชนีราคารายภูมิภาค พ.ศ. 2513 และ 2531

เขต	ภูมิภาค				
	ใต้	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	กลางและตะวันออกเฉียงเหนือ	กรุงเทพฯ
2513					
เมือง	110	107	101	96	100
ชนบท	116	104	101	99	-
2531	94.13	93.72	94.90	93.53	100

หมายเหตุ : - ไม่มีหรือไม่มีข้อมูล

ที่มา : 1) ดัชนี 2513 จากตารางที่ 2, เอื้อย (2519)

2) ดัชนี 2531 จาก Isra (1993).

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑ ขนาดของครัวเรือนส่วนบุคคลรายภาค พ.ศ. 2503, 2513, 2523, และ 2533

ภาค	2503	2513	2523	2533
ประเทศ				
ขนาด	5.17	5.81	5.32	3.99
ผู้ใหญ่	3.25	3.19	3.29	2.82
เด็ก	2.46	2.62	2.03	1.17
กรุงเทพมหานคร				
ขนาด	6.34	6.17	5.19	4.41
ผู้ใหญ่	3.74	3.79	3.59	3.46
เด็ก	2.60	2.38	1.60	0.95
กลาง				
ขนาด	5.66	5.70	5.17	3.59
ผู้ใหญ่	3.25	3.16	3.30	2.62
เด็ก	2.41	2.54	1.87	0.97
ใต้				
ขนาด	5.31	5.37	5.29	4.25
ผู้ใหญ่	3.12	2.89	3.14	2.87
เด็ก	2.19	2.48	2.15	1.38
ตะวันออกเฉียงเหนือ				
ขนาด	6.05	6.15	5.79	4.32
ผู้ใหญ่	3.34	3.23	3.27	2.89
เด็ก	2.71	2.92	2.52	1.43
เหนือ				
ขนาด	5.34	5.49	4.87	3.56
ผู้ใหญ่	3.03	3.03	3.16	2.61
เด็ก	2.31	2.46	1.71	0.95

หมายเหตุ : ในปี 2503 และ 2513 กรุงเทพมหานคร รวมพระนคร และธนบุรี ภาคกลาง

ไม่รวมพระนคร และธนบุรี

ที่มา : รายงานสำมะโนประชากรการเคหะ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยของข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนที่ใช้ในการวิเคราะห์ พ.ศ. 2531

ตัวแปร	กรุงเทพฯ	เขตเทศบาลและ สุขาภิบาล	ชนบท
รายได้ต่อเดือน	7399.10	4791.40	3101.60
ขนาด	3.61	3.71	4.22
จำนวนผู้ใหญ่	2.99	2.96	3.24
จำนวนเด็ก	0.62	0.75	0.98

หมายเหตุ : กรุงเทพมหานครรวมเขตเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี

และสมุทรปราการ

ที่มา : คำนวณจาก SES 1988

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ค่าประมาณของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร

สินค้า	E_i	β_i	γ_i	S_i
รวม	7,399.10	1.0000	1489.70	0.2588
1. ข้าวและแป้ง	247.24	0.0000 (0.03)	66.64 (95.38)	0.7350 (19.82)
2. เนื้อและสัตว์น้ำ	349.99	0.0176 (14.74)	115.00 (67.34)	0.2943 (6.76)
3. ผักและผลไม้	286.65	0.0151 (19.50)	77.02 (64.86)	0.4083 (8.62)
4. อาหารอื่น ๆ	1,538.80	0.0727 (24.04)	405.70 (81.16)	0.4652 (12.07)
5. เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์	77.62	0.0031 (7.73)	20.24 (37.29)	0.6422 (7.23)
6. เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย	401.92	0.0624 (30.19)	72.31 (20.55)	0.1606 (1.20)
7. ที่อยู่อาศัย	2,098.30	0.3158 (+1.60)	403.41 (24.60)	0.0000 (0.00)
8. การเดินทางและการสื่อสาร	1,030.80	0.3840 (48.19)	0.00 (0.00)	0.2609 (0.51)
9. การบันเทิง การศึกษา และการรักษาพยาบาล	943.25	0.0996 (29.83)	239.60 (40.33)	0.1044 (1.48)
10. อื่น ๆ รวมบุหรี่ สุรา และเบียร์	388.56	0.0297 (-)	89.77 (29.26)	0.3656 (3.37)

หมายเหตุ : - ไม่มีหรือไม่มีข้อมูล

E_i = ค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายเป็นรายสินค้าหน่วยเป็นบาทต่อเดือน

β_i = สัดส่วนของรายจ่ายหน่วยสุดท้ายสำหรับสินค้า i

γ_i = รายจ่ายผูกพันสำหรับสินค้า i หน่วยเป็นบาทต่อเดือน

S_i = ค่าผู้ใหญ่มูลค่าสำหรับสินค้า i

ค่าในวงเล็บเป็นค่า t-statistics. โดยทั่วไปค่า t-statistics ค่อนข้างสูงเนื่อง
จากจำนวนข้อมูลที่ใช้ในการประมาณค่ามีมาก

ตารางที่ 12 ค่าประมาณของคร่าวเรือนในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลอื่น ๆ

สินค้า	E_i	β_i	γ_i	S_i
รวม	4791.40	1.0000	573.16	0.5715
1.	329.38	0.0006 (1.03)	96.69 (154.61)	0.5712 (31.98)
2.	376.53	0.0174 (21.54)	93.89 (105.15)	0.4524 (17.44)
3.	223.38	0.0147 (29.13)	56.19 (83.31)	0.6252 (18.49)
4.	798.64	0.0788 (40.44)	145.68 (60.18)	0.7747 (15.80)
5.	40.41	0.0053 (21.94)	2.80 (18.04)	1.6939 (8.29)
6.	290.49	0.0504 (34.35)	39.31 (19.05)	0.1630 (1.29)
7.	1,263.80	0.4378 (82.48)	0.00 (0.00)	0.1627 (0.40)
8.	572.96	0.2534 (55.40)	0.00 (0.00)	0.0000 (0.00)
9.	578.71	0.0999 (38.54)	83.84 (20.94)	0.7256 (5.38)
10.	317.12	0.0417 (-)	54.75 (28.32)	0.1807 (2.00)

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 11

ตารางที่ 13 ค่าประมาณของคริวรีนในเขตชนบท

สินค้า	E_i	β_i	γ_i	S_i
รวม	3,101.60	1.0000	399.27	0.5323
1.	412.10	0.0057 (6.39)	106.38 (176.92)	0.6016 (38.55)
2.	345.48	0.0238 (23.26)	68.33 (99.69)	0.6737 (23.98)
3.	177.14	0.0125 (23.32)	41.42 (96.12)	0.6047 (20.73)
4.	353.72	0.0477 (32.71)	56.93 (48.81)	1.0242 (16.61)
5.	14.90	0.0031 (15.44)	0.59 (9.41)	1.9310 (4.83)
6.	219.94	0.0372 (26.20)	51.22 (38.07)	0.3512 (5.16)
7.	778.57	0.5780 (100.72)	0.00 (0.00)	0.1495 (0.39)
8.	281.76	0.1746 (41.92)	0.00 (0.00)	0.3378 (0.58)
9.	314.32	0.0739 (29.54)	39.25 (18.12)	1.3738 (7.05)
10.	203.70	0.0435 (-)	35.12 (27.67)	0.0000 (0.00)

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 11

ตารางที่ 14 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_1) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{1,1}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{1,j}$) ของข้าวและธัญพืช เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพ ฯ	เทศบาลและ สุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_1	0.0005	0.0086	0.0427
$\epsilon_{1,1}$	-0.0004	-0.0082	-0.0432
$\epsilon_{1,2}$	-0.0000	-0.0005	-0.0039
$\epsilon_{1,3}$	-0.0000	-0.0003	-0.0020
$\epsilon_{1,4}$	-0.0001	-0.0008	-0.0031
$\epsilon_{1,5}$	-0.0000	-0.0000	-0.0001
$\epsilon_{1,6}$	-0.0000	-0.0001	-0.0016
$\epsilon_{1,7}$	-0.0000	0.0011	0.0111
$\epsilon_{1,8}$	0.0001	0.0009	0.0027
$\epsilon_{1,9}$	-0.0000	-0.0003	-0.0015
$\epsilon_{1,10}$	-0.0000	-0.0003	-0.0012

ตารางที่ 15 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_2) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{2,2}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{2,j}$) ของเนื้อและสัตว์น้ำ เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพ ฯ	เทศบาลและ สุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_2	0.3294	0.2213	0.2136
$\epsilon_{2,1}$	-0.0110	-0.0151	-0.0273
$\epsilon_{2,2}$	-0.2760	-0.2097	-0.2082
$\epsilon_{2,3}$	-0.0088	-0.0074	-0.0098
$\epsilon_{2,4}$	-0.0494	-0.0215	-0.0154
$\epsilon_{2,5}$	-0.0026	-0.0008	-0.0004
$\epsilon_{2,6}$	-0.0015	-0.0036	-0.0081
$\epsilon_{2,7}$	-0.0103	0.0273	0.0556
$\epsilon_{2,8}$	0.0551	0.0231	0.0136
$\epsilon_{2,9}$	-0.0153	-0.0072	-0.0077
$\epsilon_{2,10}$	-0.0095	-0.0065	-0.0058

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_3) , ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{3,3}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{3,j}$) ของผักและผลไม้ เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพ ฯ	เทศบาลและ สุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_3	0.3894	0.3158	0.2194
$\epsilon_{3,1}$	-0.0130	-0.0215	-0.0280
$\epsilon_{3,2}$	-0.0153	-0.0200	-0.0198
$\epsilon_{3,3}$	-0.3214	-0.2899	-0.2041
$\epsilon_{3,4}$	-0.0584	-0.0306	-0.0158
$\epsilon_{3,5}$	-0.0031	-0.0012	-0.0005
$\epsilon_{3,6}$	-0.0017	-0.0051	-0.0083
$\epsilon_{3,7}$	-0.0122	0.0390	0.0570
$\epsilon_{3,8}$	0.0652	0.0330	0.0139
$\epsilon_{3,9}$	-0.0182	-0.0102	-0.0079
$\epsilon_{3,10}$	-0.0113	-0.0092	-0.0060

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 17 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_4) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{4.4}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{4,j}$) ของอาหารอื่น ๆ เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพ ฯ	เทศบาลและ สุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_4	0.3497	0.4727	0.4180
$\epsilon_{4.1}$	-0.0117	-0.0323	-0.0534
$\epsilon_{4.2}$	-0.0138	-0.0299	-0.0378
$\epsilon_{4.3}$	-0.0093	-0.0159	-0.0192
$\epsilon_{4.4}$	-0.3317	-0.4639	-0.3997
$\epsilon_{4.5}$	-0.0028	-0.0018	-0.0009
$\epsilon_{4.6}$	-0.0016	-0.0076	-0.0159
$\epsilon_{4.7}$	-0.0110	0.0583	0.1087
$\epsilon_{4.8}$	0.0585	0.0494	0.0266
$\epsilon_{4.9}$	-0.0163	-0.0153	-0.0150
$\epsilon_{4.10}$	-0.0101	-0.0138	-0.0113

ตารางที่ 18 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_s) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{s,s}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{s,j}$) ของเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพ ฯ	เทศบาลและ สุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_s	0.2962	0.6263	0.6388
$\epsilon_{s,1}$	-0.0099	-0.0427	-0.0817
$\epsilon_{s,2}$	-0.0117	-0.0396	-0.0577
$\epsilon_{s,3}$	-0.0079	-0.0210	-0.0294
$\epsilon_{s,4}$	-0.0444	-0.0607	-0.0459
$\epsilon_{s,5}$	-0.2390	-0.5562	-0.5663
$\epsilon_{s,6}$	-0.0013	-0.0101	-0.0243
$\epsilon_{s,7}$	-0.0093	0.0773	0.1661
$\epsilon_{s,8}$	0.0496	0.0655	0.0406
$\epsilon_{s,9}$	-0.0138	-0.0203	-0.0230
$\epsilon_{s,10}$	-0.0086	-0.0183	-0.0173

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_6) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{6,6}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{6,j}$) ของเสื้อผ้า และเครื่องแต่งกาย เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพ ฯ	เทศบาลและ สุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_6	1.1495	0.8314	0.5241
$\epsilon_{6,1}$	-0.0384	-0.0567	-0.0670
$\epsilon_{6,2}$	-0.0452	-0.0525	-0.0474
$\epsilon_{6,3}$	-0.0307	-0.0279	-0.0241
$\epsilon_{6,4}$	-0.1723	-0.0806	-0.0377
$\epsilon_{6,5}$	-0.0092	-0.0031	-0.0011
$\epsilon_{6,6}$	-0.9232	-0.7486	-0.4834
$\epsilon_{6,7}$	-0.0360	0.1026	0.1363
$\epsilon_{6,8}$	0.1924	0.0869	0.0333
$\epsilon_{6,9}$	-0.0537	-0.0270	-0.0188
$\epsilon_{6,10}$	-0.0332	-0.0243	-0.0142

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_7) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{7,7}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{7,j}$) ของบ้านและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้าน เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพฯ	เทศบาลและสุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_7	1.1137	1.6597	2.3025
$\epsilon_{7,1}$	-0.0372	-0.1132	-0.2944
$\epsilon_{7,2}$	-0.0438	-0.1049	-0.2080
$\epsilon_{7,3}$	-0.0297	-0.0558	-0.1060
$\epsilon_{7,4}$	-0.1669	-0.1610	-0.1655
$\epsilon_{7,5}$	-0.0089	-0.0062	-0.0048
$\epsilon_{7,6}$	-0.0050	-0.0266	-0.0876
$\epsilon_{7,7}$	-0.9244	-1.2631	-1.4373
$\epsilon_{7,8}$	0.1864	0.1736	0.1464
$\epsilon_{7,9}$	-0.0520	-0.0538	-0.0828
$\epsilon_{7,10}$	-0.0322	-0.0486	-0.0625

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_8) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{8,8}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{8,j}$) ของการเดินทางและการสื่อสาร เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพฯ	เทศบาลและสุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_8	2.7567	2.1194	1.9221
$\epsilon_{8,1}$	-0.0921	-0.1446	-0.2457
$\epsilon_{8,2}$	-0.1085	-0.1340	-0.1737
$\epsilon_{8,3}$	-0.0736	-0.0712	-0.0885
$\epsilon_{8,4}$	-0.4132	-0.2056	-0.1382
$\epsilon_{8,5}$	-0.0221	-0.0080	-0.0040
$\epsilon_{8,6}$	-0.0123	-0.0340	-0.0731
$\epsilon_{8,7}$	-0.0864	0.2615	0.4999
$\epsilon_{8,8}$	-1.7402	-1.6528	-1.5776
$\epsilon_{8,9}$	-0.1288	-0.0687	-0.0691
$\epsilon_{8,10}$	-0.0797	-0.0620	-0.0522

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 22 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_9) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{9,9}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{9,j}$) ของการรักษาพยาบาล การศึกษา และการพักผ่อน เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพฯ	เทศบาลและสุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_9	0.7889	0.8270	0.7296
$\epsilon_{9,1}$	-0.0264	-0.0564	-0.0933
$\epsilon_{9,2}$	-0.0310	-0.0523	-0.0659
$\epsilon_{9,3}$	-0.0211	-0.0278	-0.0336
$\epsilon_{9,4}$	-0.1182	-0.0802	-0.0524
$\epsilon_{9,5}$	-0.0063	-0.0031	-0.0015
$\epsilon_{9,6}$	-0.0035	-0.0133	-0.0278
$\epsilon_{9,7}$	0.0247	0.1021	0.1898
$\epsilon_{9,8}$	0.1321	0.0865	0.0464
$\epsilon_{9,9}$	-0.6669	-0.7583	-0.6715
$\epsilon_{9,10}$	-0.0228	-0.0242	-0.0198

ตารางที่ 23 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่าย (ϵ_{10}) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคา ($\epsilon_{10,10}$) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา ($\epsilon_{10,j}$) ของสินค้าที่ไม่ใช่อาหารอื่น ๆ เป็นรายครัวเรือน

ความยืดหยุ่น	กรุงเทพฯ	เทศบาลและสุขาภิบาล	ชนบท
ϵ_{10}	0.5627	0.6305	0.6637
$\epsilon_{10,1}$	-0.0188	-0.0430	-0.0848
$\epsilon_{10,2}$	-0.0221	-0.0399	-0.0600
$\epsilon_{10,3}$	-0.0150	-0.0212	-0.0306
$\epsilon_{10,4}$	-0.0843	-0.0612	-0.0477
$\epsilon_{10,5}$	-0.0045	-0.0024	-0.0014
$\epsilon_{10,6}$	-0.0025	-0.0101	-0.2525
$\epsilon_{10,7}$	-0.0176	0.0778	0.1726
$\epsilon_{10,8}$	0.0942	0.0659	0.0422
$\epsilon_{10,9}$	-0.0263	-0.0205	-0.0239
$\epsilon_{10,10}$	-0.4657	-0.5761	-0.6049

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 24 ค่าความยืดหยุ่นบางตัวจากงานในอดีต

ที่มา	ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อ	
	รายได้	ราคา
1) ประสาร (1983) ในกรณีขั้นรายได้ต่ำ		
- ข้าว	0.401	-0.736
- เนื้อวัว	0.422	-7.181
- เนื้อไก่	0.295	0.252
- เนื้อหมู	0.704	-2.215
2) Suchart (1989) ในกรณีอาหารและเครื่องคั้นที่ไม่มีแอลกอฮอล์		
- เมือง	0.149	-0.079
- ชนบท	0.313	-0.157
3) Mason et al. (1987, อ้างถึงในดิเรก, 2532)		
- อาหาร	0.722	-
- เครื่องคั้นและยาสูบ	0.979	-
- เสื้อผ้า	1.290	-
4) Isra (1993)		
- ชั้นรายได้ต่ำสุดในเขตเมือง		
- ข้าวและธัญพืช	0.7290	-0.5805
- เนื้อและปลา	0.8227	-0.6550
- เสื้อผ้า	1.2865	-0.8144
- ชั้นรายได้ต่ำสุดในเขตชนบท		
- ข้าวและธัญพืช	0.8916	-0.6726
- เนื้อและปลา	0.9629	-0.7412
- เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1.5883	-1.0224

ตารางที่ 25 เปรียบเทียบค่า HCR ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2531

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์	บุคคล
ทั่วประเทศ	0.1792	0.1691	0.2235
ชุมชน			
- เทศบาล	0.0466	0.0442	0.0611
- สุขาภิบาล	0.2344	0.2303	0.2790
- ชนบท	0.2124	0.1938	0.2588
ภาค			
- เหนือ	0.1752	0.1619	0.2096
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.2992	0.2717	0.3517
- กลาง	0.1337	0.1169	0.1586
- ใต้	0.1607	0.1509	0.2110
- กรุงเทพฯ	0.0204	0.0174	0.0269
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.0406	0.0342	0.0581

หมายเหตุ : การใช้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวัดหมายถึงการกำหนดให้แต่ละครัวเรือนเป็นผู้บริโภคหนึ่งหน่วยที่มีรายได้ต่อหน่วยเท่ากับรายได้รวมของครัวเรือน การใช้ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์เป็นหน่วยในการวัดหมายถึงการที่จำนวนหน่วยผู้บริโภคของแต่ละครัวเรือนเท่ากับจำนวนผู้ใหญ่มุทธ์ในครัวเรือนนั้นๆและผู้บริโภคแต่ละหน่วยมีรายได้เท่ากับรายได้รวมของครัวเรือนหารด้วยจำนวนผู้ใหญ่มุทธ์ที่มีอยู่ในครัวเรือน การใช้บุคคลเป็นหน่วยในการวัดหมายถึงการกำหนดให้สมาชิกแต่ละคนในครัวเรือนเป็นผู้บริโภคหนึ่งหน่วยที่มีรายได้ต่อหน่วยเท่ากับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของแต่ละครัวเรือน (ดูคำอธิบายเพิ่มเติมในหน้า 18)

ตารางที่ 28 เปรียบเทียบค่า HCR ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2533

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์	บุคคล
ทั้งประเทศ	0.1630	0.1415	0.1997
ชุมชน			
- เทศบาล	0.0418	0.0358	0.0476
- สุขาภิบาล	0.2130	0.2122	0.2530
- ชนบท	0.1884	0.1562	0.2268
ภาค			
- เหนือ	0.1492	0.1235	0.1731
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.2517	0.2113	0.2964
- กลาง	0.1262	0.1162	0.1489
- ใต้	0.1620	0.1310	0.2042
- กรุงเทพฯ	0.0228	0.0148	0.0198
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.0226	0.0179	0.0271

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 27 เปรียบเทียบค่า HCR ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2535

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์	บุคคล
ทั้งประเทศ	0.1091	0.0997	0.1383
ชุมชน			
- เทศบาล	0.0217	0.0191	0.0247
- สุขาภิบาล	0.1378	0.1381	0.1718
- ชนบท	0.1283	0.1128	0.1594
ภาค			
- เหนือ	0.1109	0.1019	0.1389
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.1932	0.1620	0.2308
- กลาง	0.0480	0.0471	0.0603
- ใต้	0.0975	0.0928	0.1209
- กรุงเทพฯ	0.0103	0.0060	0.0107
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.0136	0.0159	0.0167

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 28 เปรียบเทียบค่า FGT² ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่อายุสมมุทธ์ และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2531

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่อายุสมมุทธ์	บุคคล
ทั้งประเทศ	0.0211	0.0174	0.0275
ชุมชน			
- เทศบาล	0.0061	0.0053	0.0076
- สุขาภิบาล	0.0306	0.0266	0.0369
- ชนบท	0.0245	0.0193	0.0315
ภาค			
- เหนือ	0.0196	0.0158	0.0239
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.0367	0.0281	0.0454
- กลาง	0.0155	0.0123	0.0186
- ใต้	0.0173	0.0150	0.0248
- กรุงเทพฯ	0.0031	0.0026	0.0038
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.0045	0.0035	0.0048

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 29 เปรียบเทียบค่า FGT² ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่มูลค่า และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2533

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่มูลค่า	บุคคล
ทั้งประเทศ	0.0176	0.0140	0.0223
ชุมชน			
- เทศบาล	0.0063	0.0054	0.0072
- สุขาภิบาล	0.0295	0.0277	0.0375
- ชนบท	0.0190	0.0141	0.0238
ภาค			
- เหนือ	0.0145	0.0119	0.0181
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.0265	0.0195	0.0323
- กลาง	0.0173	0.0149	0.0213
- ใต้	0.0168	0.0126	0.0215
- กรุงเทพฯ	0.0035	0.0025	0.0034
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.0030	0.0019	0.0030

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 30 เปรียบเทียบค่า FGT² ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2535

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์	บุคคล
ทั้งประเทศ	0.0115	0.0090	0.0145
ชุมชน			
- เทศบาล	0.0038	0.0028	0.0039
- สุขาภิบาล	0.0181	0.0167	0.0234
- ชนบท	0.0137	0.0095	0.0158
ภาค			
- เหนือ	0.0122	0.0096	0.0156
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.0181	0.0131	0.0215
- กลาง	0.0050	0.0044	0.0062
- ใต้	0.0134	0.0101	0.0170
- กรุงเทพฯ	0.0031	0.0017	0.0025
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.0033	0.0038	0.0040

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 31 เปรียบเทียบค่า Gini ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่อายุสมมุทธ์ และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2531

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่อายุสมมุทธ์	บุคคล
ทั้งประเทศ	0.4713	0.4863	0.4929
ชุมชน			
- เทศบาล	0.4375	0.4089	0.4167
- สุขาภิบาล	0.4244	0.4291	0.4352
- ชนบท	0.4125	0.4200	0.4284
ภาค			
- เหนือ	0.4414	0.4476	0.4538
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.4142	0.4234	0.4329
- กลาง	0.4219	0.4212	0.4297
- ใต้	0.4270	0.4468	0.4554
- กรุงเทพฯ	0.4303	0.3826	0.3932
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.3814	0.3650	0.3756

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 32 เปรียบเทียบค่า Gini ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่อายุสมมุทธ์ และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2533

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่อายุสมมุทธ์	บุคคล
ทั่วประเทศ	0.4969	0.5046	0.5118
ชุมชน			
- เทศบาล	0.3816	0.4429	0.4505
- สุขาภิบาล	0.4606	0.4001	0.4648
- ชนบท	0.4236	0.4272	0.4364
ภาค			
- เหนือ	0.4688	0.4602	0.4653
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.4025	0.4145	0.4231
- กลาง	0.4480	0.4387	0.4469
- ใต้	0.4321	0.4398	0.4497
- กรุงเทพฯ	0.4854	0.4099	0.4214
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.4362	0.4116	0.4181

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 33 เปรียบเทียบค่า Gini ที่ใช้ครัวเรือน ค่าผู้ใหญ่อายุ 65 ปี และบุคคลเป็นหน่วยในการวัด เป็นรายชุมชนและรายภาค พ.ศ. 2535

ชุมชนและภาค	ครัวเรือน	ค่าผู้ใหญ่อายุ 65 ปี	บุคคล
ทั้งประเทศ	0.5140	0.5254	0.5310
ชุมชน			
- เทศบาล	0.5093	0.4610	0.4683
- สุขาภิบาล	0.4607	0.4709	0.4774
- ชนบท	0.4365	0.4521	0.5334
ภาค			
- เหนือ	0.4601	0.4630	0.4710
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.4430	0.4509	0.4582
- กลาง	0.4333	0.4400	0.4370
- ใต้	0.4500	0.4680	0.4763
- กรุงเทพฯ	0.5219	0.4468	0.4574
- นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	0.4690	0.4559	0.4596

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 34 อัตราการเปลี่ยนแปลงของการกระจายรายได้ พ.ศ. 2531-33 และ 2533-35

(ร้อยละ)

ดัชนี	อัตราการเปลี่ยนแปลง	
	2531-33	2533-35
HCR		
- คร่าวเรือน	-9.04	-39.12
- ค่าผู้ใหญ่นวมูลย์	-15.32	-29.54
- บุคคล	-10.65	-30.75
FGT ²		
- คร่าวเรือน	-16.58	-34.66
- ค่าผู้ใหญ่นวมูลย์	-19.54	-35.71
- บุคคล	-18.91	-34.94
Gini		
- คร่าวเรือน	5.43	3.44
- ค่าผู้ใหญ่นวมูลย์	3.76	4.12
- บุคคล	3.83	3.75

หมายเหตุ : เหมือนตารางที่ 25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- Binh, TN., and Whiteford, P. (1990) : "Household Equivalent Scale : New Australian Estimated from the 1984 Household Expenditure Survey" *The Economic Record* 66 (194), 221 - 234.
- Blanciforti, L. and Green, R. (1983) : "An Almost Ideal Demand System Incorporating Habit : An Analysis of Expenditures on Food and Aggregate Commodity Groups," *Review of Economics and Statistics* 65, 511-515.
- Coulter, FAE., Cowell FA., and Jenkins SP. (1992) : "Equivalence Scale Relativites and the Extent of Inequality and Poverty." *Economic Journal*, September.
- Deaton, A. and Muelbauer, J. (1980) : "An almost Ideal Demand System," *America Economic Review* 7(3), 312-326.
- Duangkamon Chotikapanich (1989) : "Measurement of Poverty and Inequality in Thailand, 1975/76 - 1981 : Some Analytical and Empirical Results," unpublished Ph D. Thesis, The University of New England, Armidale.
- Isra Sarntisart (1993) : "Industrial Protection and Income Distribution in Thailand," unpublished Ph.D Thesis, The Australian National University, Canberra.
- Kakwani, NC. (1977) : "On The Estimation of Consumer Unit Scales." *The Review of Economics and Statistics* 59, 507 - 510.

Lluch, C. and Williams, R. (1975) : "Consumer Demand Systems and Aggregate Consumption in the U.S.A. : an Application of the Extended Linear Expenditure System."

Canadian Journal of Economics VIII (1), 49 - 66.

Medhi Krongkaew, Pranee Tinakorn, and Suphat Suphachalasai (1991) : " Priority Issues and Policy Measures to Alleviate Rural Poverty : The Case of Thailand ," reseach report submitted to the Economic Development Center, Asian Development Bank, Manila.

Muelbauer, J. (1975) : "Identification and Consumer Unit Scale," *Econometrica* 43 (4), 807 - 809.

Oey Astra Meesook (1979) : "Income, Consumption, and Poverty in Thailand, 1962/63 to 1975/76," Staff Working Papers No. 364, World Bank.

Pollak, AP. and Wales, TJ. (1978) : "Comparison of the Quadratic Expenditure System and Translog Demand System with Alternative Specifications of Demographic Effects," *Econometrica* 48(3), 595-612.

Prais, SJ. and Houthakker, HS. (1955) : *The Analysis of Family Budget*. Cambridge : Cambridge University Press.

Singh, B. and Nagar, AL. (1973) : "Determination of Consumer Unit Scales," *Econometrica* 41 (2), 347 - 355.

Stone, R. (1954) : "Linear Expenditure System and Demand Analysis : An Application to the Pattern of British Demand," *The Economic Journal* 64, 511 - 527.

Suchart Techaphosai (1989): "Household Consumption and Saving Pattern in Thailand : 1981," unpublished Master Thesis, Thammasart University, Bangkok.

Suganya Hutaseranee and Somchai Jitsuchon (1988) : "Thailand Income Distribution and Poverty Profile and Their Current Situations." paper presented to the 1988 TDRI Year-End Conference on Income Distribution and Long Term Development, Thailand Development Research Institute, December.

Teerana Bhongmakapat (1990) : "Income Distribution in a Rapidly Growing Economy : Thailand," paper presented to the 15th FAEA Conference on Income Distribution in ASEAN, Singapore, November 15 - 17.

White, KJ. et. al., (1988) : *Shazam Econometrics Computer Program: User's Reference Manual Version 0.1*, McGraw-Hill Book Company.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2532) : "การศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายบริโภคจากข้อมูลบัญชีประชาชาติ", *วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์* 1(2), หน้า 244-264.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ อำนาง เวชมนัส (2531) : "การวิเคราะห์แบบแผนการใช้จ่ายของครัวเรือนไทย ปี 2529", ใน ไกรยุทธ ชีรตยาคีนันท์ (บรรณาธิการ) : *ความรู้ นักเศรษฐศาสตร์ไทย*, สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, หน้า 117-145.

ประพนธ์ ปัทมกิจสกุล (2531) : "การวิเคราะห์สัดส่วนการบริโภคอาหารในครัวเรือน" : ใน ไกรยุทธ ชีรตยาคีนันท์ (บรรณาธิการ), *ความรู้ นักเศรษฐศาสตร์ไทย*, สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 146 - 168.

ประสาร ไตรรัตน์กุล (2526) : "การเปลี่ยนแปลงทางรายได้และราคา และการบริโภคอาหารของคนงานในประเทศไทย," *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* 1(4), หน้า 139-187.

เมธี ครองแก้ว (2520) : "การกระจายรายได้ของครัวเรือนไทย ในปี พ.ศ. 2515", *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* 10(1), หน้า 61-99.

เอื้อย แอสตรา มีสุข (2519) : "ดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภครายภาคสำหรับประเทศไทย", *บทความวิจารณ์ ชุดที่ 49 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (โรเนียว)*.